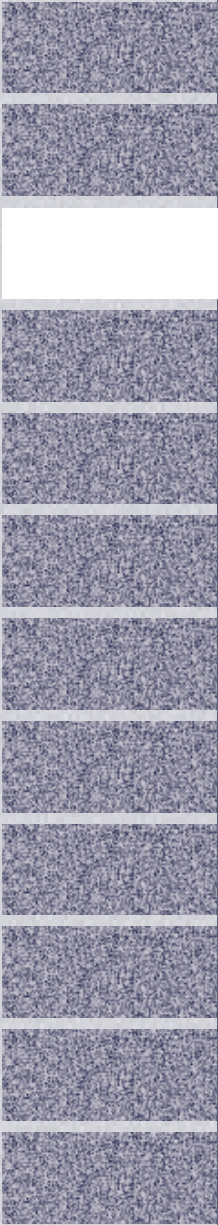

**MAKROEKONOMISKO
NORIŠU
PĀRSKATS 2022**

MARTS

MAKROEKONOMISKO NORIŠU PĀRSKATS

2022. gada marts

MAKROEKONOMISKO NORIŠU PĀRSKATS
2022. gada marts, Nr. 34

© Latvijas Banka, 2022

Pārpublicējot obligāta avota norāde.

Latvijas Banka
K. Valdemāra iela 2A, Rīga, LV-1050
Tālrunis: 67022300 info@bank.lv
<https://www.bank.lv>; <https://www.makroekonomika.lv>

Saturs

Saīsinājumi	3
Papildinformācija	3
Ievads	4
1. Ārējais pieprasījums	5
2. Finanšu nosacījumi	9
2.1. ECB un citu vadošo centrālo banku lēmumi	9
2.2. Norises pasaules finanšu tirgos	11
2.3. Latvijas tautsaimniecības finansēšanas nosacījumi	13
3. Nozaru attīstība	19
3.1. Apstrādes rūpniecība	19
3.2. Būvniecība	20
3.3. Nekustamā īpašuma nozare	21
3.4. Tirdzniecība	22
3.5. Transports	24
3.6. Tūrisms	25
3.7. Enerģija	25
4. IKP analīze no pieprasījuma puses	27
4.1. Iekšzemes pieprasījums	27
4.2. Valdības patēriņš	28
4.3. Tirdzniecības bilance	29
5. Darba tirgus, izmaksas un cenas	33
6. Secinājumi un prognozes	36
7. Scenāriju analīze	39
7.1. Energoresursu sadārdzinājuma ietekme uz Latvijas tautsaimniecību.	39
7.2. Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekme uz energoresursu cenām. Kādi ir iespējamie inflācijas scenāriji?	40
Ielikumi	
1. Maksājumu karšu datu izmantošana mazumtirdzniecības prognozēšanā	23
2. Latvijas tautsaimniecības ekspozīcija pret Krieviju, Baltkrieviju un Ukrainu	30

Saīsinājumi

AS – akciju sabiedrība
ASV – Amerikas Savienotās Valstis
CSP – Centrālā statistikas pārvalde
DSGE modelis – dinamiskais stohastiskais vispārējā līdzsvara modelis (*Dynamic Stochastic General Equilibrium Model*)
ECB – Eiropas Centrālā banka
EK – Eiropas Komisija
EONIA – eiro uz nakti izsniegto kredītu vidējais indekss (*euro overnight index average*)
ES – Eiropas Savienība
EURIBOR – eiro starpbanku piedāvājuma procentu likmju indekss (*euro interbank offered rate*)
FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FRS – ASV Federālo rezervju sistēma
IKP – iekšzemes kopprodukts
ITRMO – ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperācija
NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra
OPEC – Naftas eksportētājvalstu organizācija (*Organisation of Petroleum Exporting Countries*)
OPEC+ – OPEC dalībvalstis un Krievijas Federācija, Azerbaidžānas Republika, Bahreinas Karaliste, Bruneja Darusalama, Dienvidsudānas Republika, Kazahstānas Republika, Malaizija, Meksikas Savienotās Valstis, Omānas Sultanāts un Sudānas Republika
PĀAIP – pandēmijas ārkārtas aktīvu iegādes programma
PVN – pievienotās vērtības nodoklis
SPCI – saskaņotais patēriņa cenu indekss
SVF – Starptautiskais Valūtas fonds

Papildinformācija

Izdevuma "Makroekonomisko Norižu Pārskats" (2022. gada marts, Nr. 34) sagatavošanā izmantota līdz 2022. gada 18. martam pieejamā informācija. Prognozes sagatavotas, izmantojot līdz 2022. gada 15. martam, atsevišķiem tehniskajiem pieņēmumiem – līdz 11. martam pieejamo informāciju.

Grafiskos attēlus sagatavojot, izmantota EK (1., 2., 8., 21. att.), *Bloomberg* (3.–6., 12., 26. un 31. att.), *Refinitiv* (7. att.), Latvijas Bankas (3., 9., 10., 20., 23.–32. un 1.1., 2.1., 2.2., 2.3., 2.4. att.), CSP (13.–19., 21.–25. un 27.–29. att.), Valsts kases (11. att.), NVA (23. att.), ECB (8. un 31. att.) un VID (23. att.) informācija.

Statistikas tabulas kopā ar "Makroekonomisko Norižu Pārskatu" turpmāk netiks publicētas. Statistiskos datus sk. <https://www.bank.lv/statistika/dati-statistika/galvenie-makroekonomiskie-raditaji>.

Ievads

Krievijas iebrukums Ukrainā ir sagrāvis cerības uz ātru pasaules tautsaimniecības atveseļošanos pēc Covid-19 pandēmijas – tās negatīvajai ietekmei mazinoties, gan pasaules, gan eiro zonas, gan arī Latvijas tautsaimniecības izaugsmi kavēs gan ieviestās sankcijas, gan augošā inflācija. Galvenie ietekmes kanāli, kas kavēs izaugsmi, būs augstākas enerģijas un citu izejvielu cenas, jo Krievijas un Ukrainas nespēja turpināt ārējo tirdzniecību saasinās jau pandēmijas laikā veidojušās piegādes ķēžu problēmas.

Latvijas IKP 2022. gada pieauguma prognoze samazināta līdz 1.8%, ģeopolitiskās situācijas eskalācijai negatīvi ietekmējot tautsaimniecību, jo sarūk eksports uz agresorvalstīm, pieaug piegādes ķēžu traucējumi, jāatrod importēto izejvielu un materiālu aizstāšanas iespējas, aug globālās cenas un pasliktinās konfidence. Pārskatīta un pazemināta arī 2023. gada izaugsmes prognoze (līdz 3.2%), straujākai izaugsmei atsākoties tikai 2024. gadā, kad varētu uzlaboties tautsaimniecības dalībnieku noskaņojums, atkal paaugstinoties patēriņa līmenim un atjaunojoties privāto investīciju pieaugumam.

Būtisko pandēmijas seku pārvarēšanas izdevumu ietekmi uz budžetu papildinās gan atbalsta pasākumi enerģijas jomā, gan atbalsts kara bēgļiem, līdz ar to paaugstinot sagaidāmo fiskālā deficīta līmeni. Taču vienlaikus tas arī sniegs atbalstu ekonomiskajai aktivitātei.

Covid-19 ierobežojumi samērā maz ietekmēja darba tirgu, bet būtiskāk to varētu skart atsevišķu uzņēmumu darbības ierobežošana, Latvijai pārtraucot tirdzniecību ar Krieviju un Baltkrieviju. Tāpēc bezdarba prognoze 2022. un 2023. gadam palielināta. Straujais algu pieaugums būs noturīgs, jo, pat palielinoties bezdarba līmenim, saglabājas strukturālā nelīdzsvarotība darba tirgū un spiediens uz algām.

Plaša preču un pakalpojumu loka cenu straujo kāpumu pastiprina kara izraisītais papildu spiediens uz globālo energoresursu un pārtikas cenu pieaugumu. Inflācijas tempam kļūstot straujākam, 2022. gada februārī gada inflācija sasniedza 8.8%. Gaidāms, ka inflācijas pieaugums turpināsies, turklāt kara ietekmē tas būs lielāks, nekā iepriekš prognozēts. Spēcīgākā ietekme paredzama gada pirmajā pusē. Tāpēc inflācijas prognoze 2022. gadam palielināta uz 9.5% un 2023. gadam – uz 3.7%, bet paredzams, ka 2024. gadā, sagaidot energoresursu cenu mazināšanos, inflācija kritīsies līdz 2.1%.

1. Ārējais pieprasījums

Krievijas iebrukums Ukrainā ir sagrāvis cerības uz ātru un spēcīgu globālās tautsaimniecības atveseļošanas pēc Covid 19 pandēmijas – izaugsmi mazinās gan ieviestās sankcijas, gan tautsaimniecības kritums Krievijā, gan arī augošā inflācija.

2021. gada izskaņā pasauli satrieca ziņa par jauna Covid-19 paveida – omikrona – ātro izplatību, un tam sekoja valstu ierobežojumu pastiprināšana. Tomēr vieglā saslīmšanas gaita ar šo vīrusa paveidu inficētajiem iedzīvotājiem ļāva valstīm jau 2022. gada sākumā sākt ierobežojumus mazināt. Atbilstoši SVF prognozēm, kuras publicēja šā gada janvārī, lielākie lejupvērstie riski izaugsmei bija epidemioloģiskā situācija, joprojām saasinātās piegādes ķēžu problēmas un Ķīnas ekonomiskās izaugsmes palēnināšanās, ko turpina ietekmēt joprojām stingrā Covid-19 pandēmiju ierobežojošo pasākumu politika un Ķīnas finansiālās problēmas nekustamā īpašuma nozarē.

Līdz ar Krievijas agresīvo iebrukumu Ukrainā, kas ir lielākais militārais konflikts Eiropas kontinentā kopš Otrā pasaules kara, minētās aktualitātes ir aizgājušas otrajā plānā. Reaģējot uz Krievijas agresiju, Eiropas valstis un ASV ieviesa spēcīgas sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju, kas atbalsta militāro uzbrukumu. Piemērotās sankcijas ir ļoti plašas un skar tādas jomas kā centrālās bankas un valdības sektora transakcijas, banku sektora darbība, savstarpējā tirdzniecība un pārvadājumi. Turklāt piemērota aktīvu iesaldēšana, gaisa telpas slēgšana un sankcijas pret ietekmīgām personām. Papildus daudzi attīstīto valstu uzņēmumi, solidarizējoties ar Ukrainas iedzīvotājiem, kā arī nosodot Krievijas agresiju, ir paši izrādījuši iniciatīvu pārtraukt uzņēmējdarbību Krievijā un Baltkrievijā. Neizbēgams ekonomiskās izaugsmes kritums Krievijā, Ukrainā un Baltkrievijā un kara raisītā ietekme uz jau tā augstajām enerģijas cenām, jauni piegādes ķēžu traucējumi un lēmumi par visaptverošām sankcijām, kuru sekas jūtamas visā pasaulē, ir sagrāvuši cerības uz ātru un spēcīgu globālās tautsaimniecības atveseļošanas pēc pandēmijas. OECD dalībvalstu un citu valstu analītiķu sākotnējā novērtējumā, kas pat vēl neietver visu sankciju apjomu, globālajai izaugsmei karš atņems līdz pat 1 procentu punktam.

Galvenie ietekmes kanāli, kas kavēs izaugsmi, būs augstākas enerģijas un citu izejvielu, īpaši kviešu, cenas. Krievijas un Ukrainas nespēja turpināt ierasto ārējo tirdzniecību noteikti palielinās jau tā saasinātās piegādes ķēžu problēmas. Šie faktori rada būtisku augšupvērstu spiedienu uz cenām visā pasaulē, un tas monetārās un fiskālās politikas lēmumu pieņēmējiem būs liels izaicinājums – veidot tādu politiku, kas mazinātu inflāciju, bet neiedragātu izaugsmi.

Ņemot vērā, ka karadarbība Ukrainā turpinās dienu dienā, finanšu tirgus reakcija uz notikumiem un paziņojumiem krasi mainās, svārstoties lielā diapazonā. Kara sākums un ASV un Lielbritānijas paziņojumi kopā ar ieviestajām sankcijām, tām pārtraucot arī enerģijas produktu importu no Krievijas, būtiski paaugstināja naftas un gāzes cenas, jo Krievijas loma globālajās izejvielu piegādes ķēdēs ir īpaši nozīmīga. Kopš 24. februāra, kad Krievija iebruka Ukrainā, Brent jēlnaftas cena dažu dienu laikā pakāpās līdz pat 133 dolāriem par barelu, savukārt dabasgāzes cenas Nīderlandes biržā sasniedza jaunu vēsturisko rekordu – 315 eiro par megavatstundu. OPEC+ naftas ieguves valstu grupa savā sanāksmē šā gada martā, neraugoties uz pieaugošo spriedzi naftas tirgū, lēma nemainīt iepriekš izvirzīto plānu par pakāpenisku naftas ieguves palielinājumu. Analītiķi, apzinot naftas ieguves valstu rezerves jaudas, uzskata, ka drīzumā Irānai tiks dota atļauja piedalīties tirgū, un sākotnējā spriedze ir mazinājusies. Ukrainas un Krievijas miera sarunvedēju paziņojumi par iespējamiem kompromisiem ir ļāvuši naftas cenai marta vidū samazināties līdz 100 ASV dolāriem par barelu. Dabasgāzes cena samazinājās aptuveni līdz 115 eiro par megavatstundu. Nenoteiktība par esošo energoresursu piegāžu plūsmām un risinājumiem nākotnes plūsmu nodrošināšanā liecina, ka arī turpmāk būs vērojams lielāks energoresursu cenu svārstīgums.

Jau pašlaik augsta inflācija ir viens no nozīmīgākajiem faktoriem, kas kavē pasaules tautsaimniecības izaugsmi. ASV inflācija šā gada februārī sasniedza 7.9% – tas ir lielākais cenu pieaugums kopš 1982. gada sākuma. Ņemot vērā bažas par strauji augošo inflāciju, savā monetārās politikas sēdē šā gada martā FRS lēma turpināt mazināt monetārās politikas atbalstu un sākt paaugstināt tās noteiktās procentu likmes. Vienlaikus ASV izaugsme līdz šim saglabājas noturīga, arī neraugoties uz omikrona paveida izraisīto Covid-19 uzliesmojumu un 2021. gada 4. ceturksnī IKP pieauga par 1.7% salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni. Kopumā 2021. gadā ASV tautsaimniecība straujā tempā (5.7%) atguvās pēc Covid-19 pandēmijas izraisītā satricinājuma. FRS paredz, ka ASV IKP 2022. gadā pieaugs par 2.8%, 2023. gadā par 2.2% un 2023. gadā par 2.0%. Savukārt inflācija varētu sasniegt attiecīgi 4.3%, 2.7% un 2.3%.

Ķīna un Japāna izceļas ar samērā zemu inflācijas spiedienu. 2022. gada februārī gada inflācija sasniedza 0.9% Ķīnā un tikpat Japānā. Ņemot vērā to, ka Ķīnas izaugsme lielā mērā balstījās uz straujo būvniecības attīstību, finansēšanas nedienas nekustamā īpašuma sektorā kļuvušas par vienu no lielākajiem negatīvajiem riskiem Ķīnas turpmākai straujai izaugsmei. Pēc tam, kad pagājušajā gadā Ķīnas otrais lielākais nekustamo īpašumu attīstītājs *Evergrande* nonāca līdz maksātnespējas robežai, arī daudzi citi nekustamā īpašuma attīstītāji saskārās ar finansēšanās nosacījumu būtisku pasliktināšanos un nespēju segt savas saistības. Arī Ķīnas stingrā nostāja attiecībā uz Covid-19 ierobežojumiem turpina ietekmēt ekonomisko aktivitāti valstī. Tādējādi 2021. gada 4. ceturksnī Ķīnā bija vērojams zemākais gada izaugsmes temps (4.0%), lai gan kopumā 2021. gadā Ķīnas IKP pieauga par 8.1%. Japānas atkopšanās bijusi kūtāka, tās kopējā izaugsme 2021. gadā bija tikai 1.6%, un 2021. gada 4. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu pieaugums bija 0.5%. Tautsaimniecības izaugsmi Japānā pārsvarā noteica spēcīgāka privātā patēriņa atjaunošanās.

Krievijas agresijas raisītā nenoteiktība un enerģijas cenu kāpums līdz ar patērētāju noskaņojuma pasliktināšanos būs būtiski izaugsmi kavējoši faktori eiro zonā.

Eiro zonas ekonomiskā aktivitāte pēc jauniem Covid-19 uzliesmojumiem 2021. gada izskaņā sāka atjaunoties. Apsteidzošie aptauju rādītāji liecina, ka 2022. gada februārī spēcīgi atguvās gan apstrādes rūpniecība, gan mazumtirdzniecība, gan arī pakalpojumu sektors. IKP eiro zonā 2021. gada 4. ceturksnī pieauga par 4.6% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu un par 0.3% salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni – vairāk, nekā paredzēja ECB speciālisti 2021. gada decembra iespēju aplēsēs. Ceturkšņa pieaugumu pārsvarā veidoja investīcijas un valdības izdevumi, savukārt privātā patēriņa un tirdzniecības bilances devums bija negatīvs jaunu saslimstības uzliesmojumu un piegādes ķēžu traucējumu dēļ. Euro zonas cenu līmeņa kāpuma gada temps 2022. gada februārī bija vēsturiski ātrākais (5.9%). Pieaugumu veidoja visi inflācijas komponenti, taču lielāko devumu sniedza enerģijas un pārtikas cenas. Augošās cenas atspoguļojas arī patērētāju noskaņojuma samazinājumā, ko pārsvarā ietekmēja sliktāks pašreizējās finansiālās situācijas novērtējums.

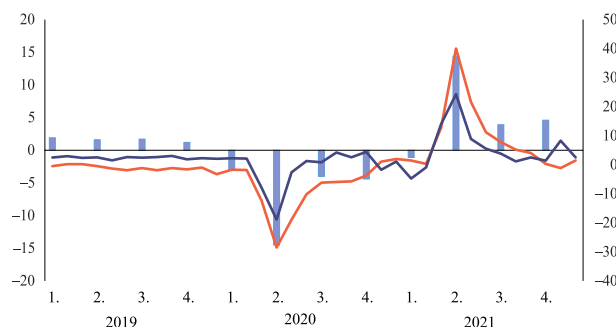
ECB speciālisti jaunākajās (marta) iespēju aplēsēs ņem vērā jaunpienākušo nenoteiktību un neskaidrību par kara situācijas eskalāciju Ukrainā un ir izstrādājuši trīs scenārijus: pamatscenāriju, nelabvēlīgo (*adverse*) un smago (*severe*) scenāriju. Pamatscenārijs paredz, ka karadarbība Ukrainā būs īslaicīga, un tajā ņemta vērā līdz šā gada 2. martam pieejamās informācijas negatīvā ietekme. Atbilstoši šim scenārijam ECB paredz, ka eiro zonas IKP 2022. gadā pieaugs par 3.7%, 2023. gadā par 2.8% un 2023. gadā par 1.6%. Savukārt inflācija sasniegtu attiecīgi 5.1%, 2.1% un 1.9%. Nelabvēlīgais scenārijs novērtē ietekmi, ko radīs potenciālās sankcijas, kuras valstis vēl varētu noteikt un kuras ietekmēs arī globālās vērtību ķēdes ilgākā termiņā. Īstenojoties šādam scenārijam, 2022. gadā eiro zonas izaugsme būtu par 1.2 procentu punktiem zemāka, nekā paredzēts pamatscenārijā, bet inflācija – par 0.8 procentu punktiem augstāka. Trešais – smagais – scenārijs paredz ļoti strauju un nelabvēlīgu finanšu tirgu reakciju uz nelabvēlīgajā scenārijā ietvertajiem pasākumiem, kā arī

būtiskus enerģijas cenu šokus tautsaimniecībai. Tādā gadījumā eiro zonas IKP 2022. gadā būtu par 1.4 procentu punktiem mazāks, nekā paredzēts pamatscenārijā, bet inflācija par 2.0 procentu punktiem augstāka.

1. attēls

**EIRO ZONAS IKP, APSTRĀDES
RŪPNIECĪBAS IZLAIDE UN
MAZUMTIRDZNIECĪBAS APGROZĪJUMS**
(gada pārmaiņas; %)

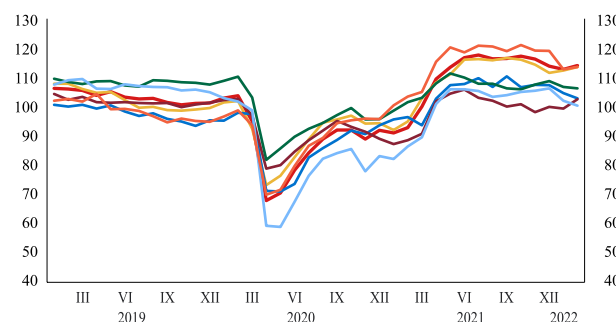
IKP
Apstrādes rūpniecības izlaide (labā ass)
Mazumtirdzniecības apgrozījums (labā ass)

2. attēls

EKONOMISKĀ NOSKAŅOJUMA RĀDĪTĀJI
(ilgtermiņa vidējais = 100)

Euro zona
Vācija
Igaunija
Latvija
Lietuva
Polija
Zviedrija

Visaptverošo sankciju dēļ Krievijas tautsaimniecība ieslīgs recesijā, vienlaikus arī citās Latvijas tirdzniecības partnervalstīs būs šķēršļi izaugsmei – īpaši saistībā ar atkarību no energoresursiem, izejmateriālu piegādes ķēžu traucējumiem un konfidences pasliktināšanos.

Baltijas valstīs 2021. gada 2. pusgadā izaugsme palēninājās, tomēr eksporta kāpums joprojām bija straujš un turpinājās privātā patēriņa pieaugums. EK februāra prognozes paredzēja, ka 2022. gadā Baltijas kaimiņvalstu izaugsme būs nedaudz zemāka par eiro zonas vidējo, abām valstīm iepriekšējos divos gados attīstoties sekmīgāk nekā vairākumam eiro zonas valstu. Februāra beigās Krievijas veiktais militārais uzbrukums Ukrainai krasi mainīja tautsaimniecību ietekmējošo faktoru līdzsvaru reģionā. Gaidāms, ka Baltijas valstīs būtiski samazināsies ekonomiskā konfidence, un tas ietekmēs tautsaimniecību tuvākajā laikā, bet ietekmi ilgākā termiņā varēs vērtēt, konfliktsituācijai attīstoties. Tūlītējie efekti būs manāmi, krasi krītoties ekonomiskajiem darījumiem ar starptautiskajām sankcijām pakļautajām Krieviju un Baltkrieviju. Latvijas tirdzniecības partnervalstu vidū Baltijas valstīm ir vislielākā ekspozīcija tirdzniecībā ar Krieviju, tomēr šīs saiknes jau būtiski samazinājušās pēc Krievijas iepriekšējās agresijas, kas sākās 2014. gadā ar Krimas aneksiju. Nopietnākos sarežģījumus izraisīs no Krievijas importēto izejmateriālu (gāzes, naftas, metālu u.c.) aizstāšana, kas sadārdzinās un kavēs ražošanu, kā arī eksporta kritums uz karā iesaistītajām valstīm, loģistikas problēmas un konfidences sarukums, atrodoties tuvu teritorijai, kurā norisinās karadarbība.

Vācijā izaugsme joprojām nespēja sasniegt Deutsche Bundesbank prognozēto, 2021. gada 4. ceturksnī tautsaimniecībai pat sarūkot. Ieilgušie piegādes ķēžu sastrēgumi un pandēmijas atkārtota pieņemšanās spēkā lika samazināt arī 2022. gada 1. ceturksņa prognozi. Piegādes ķēžu sarežģītumu radītās pārmaiņas ražošanas loģistikā (radot nepieciešamību pēc lielāku krājumu uzglabāšanas), vienlaikus ar klimata pārmaiņas mazinošo politiku ietekmi un augošo nelabvēlīgo demogrāfiskās situācijas ietekmi rada priekšnoteikumus augstāka inflācijas līmeņa noturībai valstī un eiro zonā. Karš Ukrainā radīs papildu piegādes ķēžu

traucējumus, energoresursu sagādes sarežģījumus un spiedienu uz cenām, tā ka prognozētais izaugsmes izrāviens pēc 2022. gada 1. ceturkšņa, visticamāk, nenotiks.

Zviedrijas tautsaimniecība 2021. gada 2. pusgadā palielinājās straujāk, nekā prognozēts, auga visi izlietojuma komponenti, tiem atgriežoties ilgtermiņa izaugsmes līmenī. Galvenais izaugsmes virzītājs bija privātais patēriņš, kas, ieskaitot viesnīcu un restorānu apmeklējumu, pilnībā atjaunojās. Arī Zviedrijā tika gaidīta tautsaimniecības izaugsmes paātrināšanās no 2022. gada 2. ceturkšņa, mazinoties pandēmijas ietekmei, tomēr pašlaik tāpat kā citās valstīs gan patēriņš, gan būtiskā rūpniecības nozare saskarsies ar jaunām problēmām, zūdot cerībām par pārejošu cenu kāpuma un piegāžu sarežģījumu ietekmi.

Apvienotās Karalistes tautsaimniecība 2021. gadā palielinājās par 7.5%, atkopjoties pēc dziļā kritiena 2020. gadā. Gada pēdējā ceturksnī izaugsme bija mērena, sarūkot privātajam patēriņam, izaugsmi balstot valsts tēriņiem un investīcijām. Februāra beigās ar Covid-19 pandēmiju saistīto ierobežojumu atcelšanas pozitīvo ietekmi uz patēriņu mazinās augošā inflācija un gaidāmais nodokļu pieaugums, savukārt piegādes ķēžu problēmas un joprojām aktuālās tirdzniecības domstarpības ar ES kavēs starptautisko tirdzniecību.

Krievijas tautsaimniecībā gaidāma tūlītēja dramatiska sankciju un privātuzņēmumu boikota ietekme ar ilgtermiņa sekām, kuru smagumu neparedzamu otrās kārtas efektu dēļ grūti aplēst. Pēc Krievijas veiktā militārā uzbrukuma Ukrainā vairākums pasaules attīstīto valstu ekonomiskās sankcijas pret Krieviju ieviesa strauji, vienoti un visaptveroši. Ar lielu daļu Krievijai būtisko tautsaimniecības nozaru aizliegta tirdzniecība, atņemot iespēju gūt eksporta ienākumus, kā arī saņemt rūpnieciskajai ražošanai nepieciešamos komponentus. Jaunu sankciju ieviešana martā turpinās, nosakot jaunus to veidus, pievienojot nozares, uzņēmumus un personas, uz ko tās attiecas. Sankciju dēļ Krievijai ir apgrūtināta pieeja pasaules finanšu sistēmai, un, nespējot samaksāt valdības parāda procentu maksājumus, valstij draud tehniskā maksātnespēja. Pirms iebrukuma Ukrainā Krievijas tautsaimniecībā bija sākusies atveseļošanās, IKP palielinoties trīs ceturkšņus pēc kārtas un atjaunojoties iekšzemes pieprasījumam. 2022. gadā turpmākas izaugsmes vietā paredzama tautsaimniecības recesija. Arvien vairāk cietīs arī galvenais Krievijas ienākumu avots – energoresursu eksports, kas pašlaik vēl nav pakļauts tiešam tirdzniecības liegumam, lai gan to būtiski ietekmē globālās finanšu sistēmas nepiecieamība, lielāko nozares uzņēmumu novēršanās un strauji uzsāktā lielas daļas pasaules valstu pārorientācija uz citiem energoresursu piegādātājiem.

2. Finanšu nosacījumi

Inflācijas rādītājiem pieaugot līdz sen neredzētiem līmeņiem, vadošās centrālās bankas pakāpeniski sāk virzību uz monetārās politikas normalizāciju.

FRS un Anglijas Banka, ņemot vērā spēcīgo darba tirgu un algu kāpumu ASV un Apvienotajā Karalistē, ir beigušas neto aktīvu iegādes un sākušas procentu likmju celšanas ciklu. Arī ECB gatavojas šādai pakāpeniskai virzībai, tomēr līdz neto aktīvu iegāžu izbeigšanai un pirmajiem procentu likmju palielinājumiem vēl kāds laiks jāgaida, savukārt Japānas Banka vēl turpina īpaši atbalstošo monetāro politiku un pagaidām neplāno atbalstu mazināt. Lai gan centrālās bankas turpina norādīt, ka pašreizējie augstie inflācijas rādītāji ir pārejoši un tāpēc pārāk straujš monetārās politikas atbalsta samazinājums var būtiski kavēt tautsaimniecības izaugsmi un inflācijas mērķa sasniegšanu vidējā termiņā, tās ir vienprātīgas, ka augstais inflācijas līmenis saglabāsies ilgāk, nekā sākotnēji tika gaidīts.

2.1. ECB un citu vadošo centrālo banku lēmumi

ECB Padome, izvērtējot tautsaimniecības perspektīvas, turpina īpaši atbalstošu monetāro politiku. Galvenās procentu likmes turpina atrasties vēsturiski zemākajā līmenī. Līdz marta beigām tika veiktas arī neto iegādes pandēmijas ārkārtas aktīvu iegādes programmas (PĀAIP) ietvaros. Tomēr 2022. gada 1. ceturksnī PĀAIP iegāžu apjoms bijis mazāks nekā iepriekšējā ceturksnī. Vienlaikus arī ierastākajā aktīvu iegādes programmā (AIP) ir turpinājušās neto iegādes ar mēneša apjomu 20 mljrd. eiro mēnesī, tomēr, tā kā jau decembrī ECB apstiprināja plānu izbeigt PĀAIP neto iegādes marta beigās, ECB vienlaikus lēma noteikt, ka, sākot ar aprīli, īslaicīgi tiks palielināts AIP neto iegāžu apjoms, lai nodrošinātu pakāpenisku neto aktīvu iegāžu izbeigšanu un izvairītos no satricinājumiem finanšu tirgos. Ziemas mēnešos inflācija turpināja atrasties augstākā līmenī, nekā gaidīja vairākums analītiķu. Turklāt Krievijas izraisītais karš Ukrainā rada papildu augšupvērstu spiedienu uz inflāciju, tāpēc martā ECB Padome lēma pārskatīt iepriekš noteikto AIP neto iegāžu plānu. Tas tika saīsināts un turpmāk paredz, ka aprīlī, maijā un jūnijā AIP ietvaros tiks veiktas neto iegādes attiecīgi 40 mljrd., 30 mljrd. un 20 mljrd. eiro apjomā un pēc tam programmas neto pirkumi tiks izbeigti, ja vidējā termiņā inflācijas gaidas nekļūs vājākas. Papildus ECB Padome marta sēdē veica pārmaiņas nākotnes perspektīvas norādēs, nosakot, ka galvenās ECB procentu likmes tiks paaugstinātas kādu laiku pēc neto aktīvu iegāžu pārtraukšanas un šis process būs pakāpenisks. Šāda monetārās politikas instrumentu pielāgošana liecina par to, ka ECB Padome nopietni uztver augsto inflācijas līmeni. Vienlaikus Krievijas un Ukrainas karš veicina nenoteiktību, kas liek ECB būt piesardzīgai un pakāpeniski virzīties uz monetārās politikas normalizāciju, saglabājot iespēju koriģēt savu politiku atbilstoši faktiskajām norisēm tautsaimniecībā.

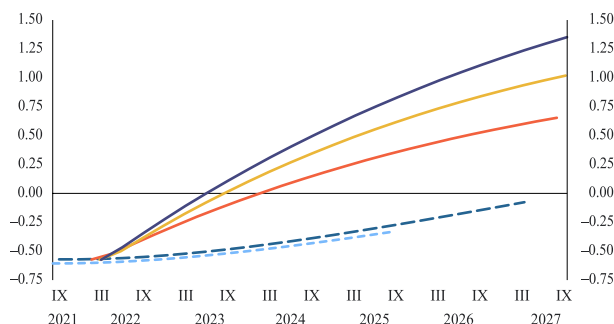
ECB prezidente K. Lagarda (*Christine Lagarde*) marta preses konferencē norādīja, ka Krievijas iebrukums Ukrainā iezīmē pavērsiena punktu. Karadarbība būtiski ietekmēs ekonomisko aktivitāti un inflāciju, izraisot augstākas enerģijas un preču cenas, radot starptautiskās tirdzniecības traucējumus un pasliktinot noskaņojuma rādītājus. Seku apjoms būs atkarīgs no konflikta attīstības, pašreizējo sankciju ietekmes un iespējamiem tālākiem pasākumiem. Kopumā attiecībā uz eiro zonas tautsaimniecību tika norādīts, ka pašlaik atveseļošanās turpina veicināt Covid-19 omikrona paveida ietekmes izzušanu. Attiecībā uz inflāciju ECB norāda, ka negaidīti augsto enerģijas izmaksu dēļ inflācijas kāpums turpinājis sagādāt pārsteigumus. Cenu pieaugums arī kļuvis plašāks. Tomēr gaidāms, ka inflācijas kāpums pakāpeniski samazināsies un 2024. gadā atgriezīsies ECB mērķa līmenī. Attiecībā uz riskiem eiro zonas tautsaimniecības izaugsmei ECB norāda, ka sakarā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā ir būtiski palielinājušies ar tautsaimniecības perspektīvu saistītie riski, kas ir lejupvērsti. Analītiķi paredz, ka ECB neto aktīvu iegādes izbeigs vasarā un pirmais

procentu likmju paaugstinājums par 25 bāzes punktiem gaidāms decembra sēdē. Arī finanšu tirgi marta vidū iecenojuši, ka ECB politikas procentu likme gada beigās būs -0.25% .

3. attēls

**FINANŠU TIRGŪ NOVĒRTĒTĀ ECB
NOGULDĪJUMU IESPĒJAS UZ NAKTI
PROCENTU LIKME NĀKOTNĒ (%)**

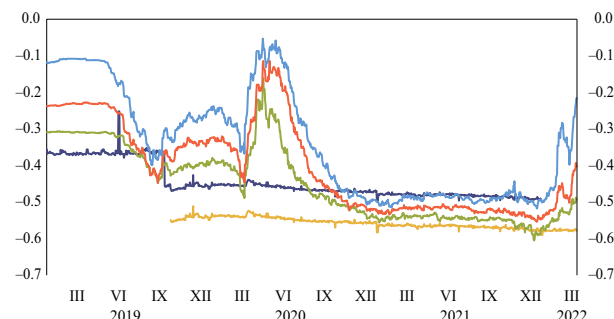
- Pirmspandēmijas situācija, pirms krituma finanšu tirgos (19.02.2020.)
- Septembris (15.09.2021.)
- Diena pirms februāra ECB Padomes sanāksmes (02.02.2022.)
- Diena pirms marta ECB Padomes sanāksmes (09.03.2022.)
- Marts (17.03.2022.)

4. attēls

EIRO NAUDAS TIRGUS PROCENTU LIKMES (%)

- EONIA
- ĒSTR
- 3 mēnešu EURIBOR
- 6 mēnešu EURIBOR
- 12 mēnešu EURIBOR

FRS marta sēdē lēma palielināt mērķa likmi par 25 bāzes punktiem līdz $0.25\text{--}0.50\%$ līmenim. Mērķa procentu likmju koridora palielinājums sekoja pēc tam, kad jau novembra beigās, redzot, ka inflācija turpina neparedzēti palielināties un darba tirgus saglabājas spēcīgs, FRS lēma paātrināt neto aktīvu iegāžu izbeigšanu. FRS neto aktīvu iegādes izbeidza marta sākumā. Vienlaikus FRS signalizē, ka procentu likmju paaugstināšana turpināsies un jau maijā parādīsies detalizētāka informācija par bilances samazināšanu.

Attiecībā uz ASV tautsaimniecību FRS norāda, ka ekonomiskās aktivitātes un nodarbinātības rādītāji turpinājuši pastiprināties. Pēdējos mēnešos jaunu darbvieta skaita kāpums bijis spēcīgs un bezdarba līmenis būtiski samazinājies. Inflācija turpina būt paaugstināta, atspoguļojot piedāvājuma un pieprasījuma nelīdzsvarotību, kas saistīta ar pandēmiju, augstākām enerģijas cenām un plašāku cenu spiedienu. FRS arī norādīja, ka Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekme uz ASV tautsaimniecību ir ļoti nenoteikta, tomēr tuvākā termiņā ar iebrukumu saistītie notikumi, visticamāk, veidos papildu augšupvērstu spiedienu uz inflāciju un lejupvērstu – uz ekonomisko aktivitāti. Finanšu tirgos pašlaik tiek iecenoti vēl seši FRS bāzes procentu likmes koridora paaugstinājumi līdz 2022. gada beigām.

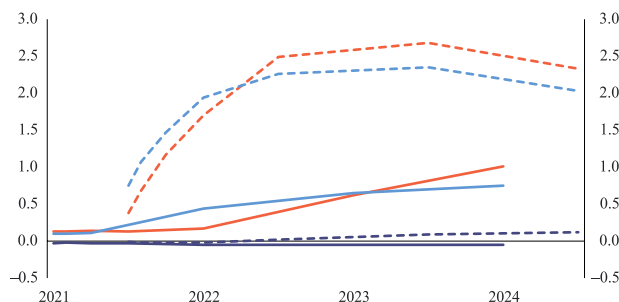
Anglijas Banka kopš septembra beigām bāzes procentu likmi ir palielinājusi trīs reizes, (attiecīgi decembra, februāra un marta sanāksmē), un pašlaik tā ir 0.75% . Anglijas Bankas aktīvu iegādes programma jau decembrī sasniedza noteiktos griestus 895 mljrd. mārciņu apjomā, un jaunas neto aktīvu iegādes vairs netiek veiktas. Savos ziņojumos Anglijas Banka norāda, ka jau pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā tā prognozēja, ka ekonomiskā aktivitāte 2022. gadā samazināsies līdz zēmam līmenim. Galvenokārt tas tiek skaidrots ar enerģijas un tirdzniecības preču cenu pieaugumu, kas negatīvi ietekmē Apvienotās Karalistes reālos ieņēmumus un tēriņus. Vienlaikus tika gaidīts, ka inflācija augstāko punktu sasniegs aprīlī un pēc tam samazināsies divu gadu laikā līdz līmenim, kas ir nedaudz virs 2% . Krievijas iebrukums Ukrainā, pēc Anglijas Bankas domām, visticamāk, vēl vairāk pastiprinās nevēlamās tendences – inflācijas kāpuma negatīvo ietekmi uz mājāsaimniecību ienākumiem un līdz ar to arī uz ekonomisko aktivitāti. Anglijas Banka paredz, ka inflācijas līmenis 2022. gada 2. ceturksnī pakāpsies līdz 8% un, iespējams, vēl augstāk 2. pusgadā, tomēr pēc tam, mazinoties enerģijas cenu ietekmei, gaidāms būtisks inflācijas sarukums.

Finanšu tirgos tiek iecenots, ka gada beigās Anglijas Bankas monetārās politikas bāzes procentu likme būs 2.2%, tātad finanšu tirgi gaida nepilnus sešus 25 bāzes punktu palielinājumus.

5. attēls

**FINANŠU TIRGŪ NOVĒRTĒTĀS
CENTRĀLO BANKU BĀZES PROCENTU
LIKMES (%)**

— ASV (2022. gada septembris)
— Apvienotā Karaliste (2022. gada septembris)
— Japāna (2022. gada septembris)
- - - ASV (2022. gada marts)
- - - Apvienotā Karaliste (2022. gada marts)
- - - Japāna (2022. gada marts)

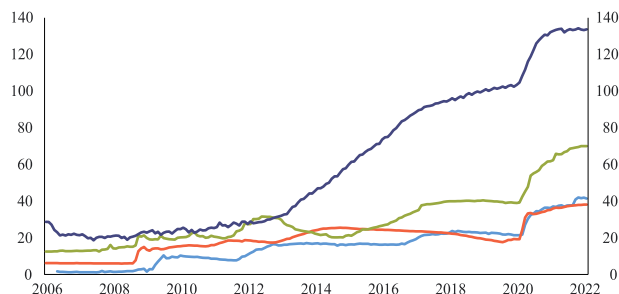

Japānas Banka saglabā īstermiņa mērķa likmi -0.1% līmenī un valdības 10 gadu parāda vērtspapīru peļņas likmi 0.0% līmenī, tādējādi turpinot peļņas likmes līknes kontroles politiku. Attiecībā uz Japānas tautsaimniecību Japānas Banka norāda, ka tā turpina atveseļoties. Pasaules tautsaimniecība ir atguvusies. Krievijas iebrukums Ukrainā rada svārstības finanšu tirgos un ir veicinājis naftas cenu pieaugumu, kas prasa papildu vērtību. Šādos apstākļos, neraugoties uz piegādes ķēžu ierobežojumiem, Japānas rūpnieciskā ražošana un eksports turpina augt. Darba tirgū, lai gan uzlabojumi vērojami atsevišķās nozarēs, nodarbinātība un atalgojuma situācija saglabājas relatīvi vāja. Patēriņa cenu indekss (neietverot pārtikas cenas) turpina atrasties aptuveni 0.5% līmenī. Lai gan gaidāms, ka augstās izejmateriālu un enerģijas cenas ietekmēs Japānas tautsaimniecību, Japānas Banka paredz, ka, mazinoties Covid-19 pandēmijas negatīvajai ietekmei un uzlabojoties ārējām pieprasījuma, atveseļošanās turpināsies. Finanšu tirgi negaida Japānas Bankas mērķa likmes pārmaiņas šā gada laikā.

6. attēls

**CENTRĀLĀS BANKAS AKTĪVI
(attiecībā pret valsts IKP, %)**

— Apvienotā Karaliste
— ASV
— Eiro zona
— Japāna

2.2. Norises pasaules finanšu tirgos

Sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā, parāda vērtspapīru peļņas likmes strauji samazinājās, tomēr drīz vien atsāka virzību augšup, atspoguļojot kara seku spiedienu uz joprojām augsto inflāciju un neizbēgamu monetārā atbalsta mazināšanu.

Attīstīto valstu valdības obligāciju peļņas likmes laikposmā no 2021. gada septembra beigām līdz decembra vidum mēreni svārstījās, vadošajām centrālajām bankām vēl joprojām saglabājot īpaši atbalstošu monetāro politiku, lai gan inflācijas rādītāji turpināja paaugstināties. Centrālās bankas inflācijas rādītāju pieaugumu skaidroja ar strauji kāpjošajām energoresursu cenām, ekonomiskajai aktivitātei atjaunojoties pēc Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes, un uztvēra to kā pārejošu. Tomēr inflācijas rādītāji arvien vairāk novirzījās no vadošo centrālo banku prognožu trajektorijām. Tirgus dalībnieki arvien uzstājīgāk procentu likmju nākotnes instrumentos iecenoja likmju kāpumu. Decembra vidū sāka pieaugt arī attīstīto valstu valdības obligāciju peļņas likmes. Eiro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmes strauji palielinājās pēc ECB Padomes sanāksmes februāra sākumā. Sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā, tās no jauna samazinājās, bet ātri vien

atgriezās līmeņos, kādi bija pirms iebrukuma, un turpināja augt. Vācijas valdības 10 gadu parāda vērtspapīru peļņas likme aplūkojamā periodā (2021. gada 30. septembris–2022. gada 16. marts) palielinājās par 59 bāzes punktiem līdz 0.39%, janvāra beigās kļūstot pozitīvai. Nedaudz lielākas pārmaiņas bijušas ASV, kur salīdzināmo ASV valsts kases parāda vērtspapīru peļņas likme pieaugusi par 70 bāzes punktiem un 16. marta tirdzniecības sesijas beigās sasniedza 2.18%. Abpus okeānam parāda vērtspapīru peļņas likmju nozīmīgāks pieaugums atspoguļo straujāku inflācijas kāpumu un centrālās bankas gatavību ātrāk un straujākiem soļiem celt bāzes procentu likmes. Francijā valdības 10 gadu parāda vērtspapīru peļņas likmes pieauga par 69 bāzes punktiem, Spānijā – par 88, bet Itālijā par 104 un Grieķijā par 180 bāzes punktiem. Lielāks parāda vērtspapīru peļņas likmju kāpums Spānijā, Itālijā un Grieķijā salīdzinājumā ar Vācijas parāda vērtspapīru peļņas likmēm liek secināt, ka investori novērtē gan Eirosistēmas klātbūtnes pakāpenisku samazināšanos otrreizējā tirgū, gan piesardzīgāk vērtē šo valstu parāda ilgtspējību. Turpmākā valdības parāda vērtspapīru peļņas likmju dinamika lielā mērā būs atkarīga no centrālo banku lēmumu dinamikas un inflācijas un tautsaimniecības attīstības gaitas paaugstinātas nenoteiktības apstākļos.

Centrālo banku procentu likmju kāpuma gaidas atbalsojas arī uzņēmumu parāda vērtspapīru ienesīguma likmēs, palielinoties arī uzcenojumam virs bezriskā ienesīguma likmes, tomēr joprojām tās ir vēsturiski zemos līmeņos.

Uzņēmumu parāda vērtspapīru tirgos eiro zonā un ASV ienesīguma likmes kopumā sekoja valdības parāda vērtspapīru peļņas likmju dinamikai. Tās pieauga gan investīciju līmeņa uzņēmumu parāda vērtspapīriem, gan augsta ienesīguma parāda vērtspapīriem, tādējādi sadārdzinot uzņēmumiem finanšu resursus. Sprotot, ka ienesīguma likmes pārskatāmā nākotnē vairs nebūs tik zemas, it īpaši investīciju līmeņa uzņēmumi centās aizņemties pēc iespējas vairāk finanšu resursu. Centrālajām bankām mazinot valdības obligāciju iegādes apjomus un pieaugot valdības obligāciju peļņas likmēm, investoru vēlme iegādāties augstāka riska un ienesīguma uzņēmumu parāda vērtspapīrus mazinājās, kas atspoguļojās arī uzņēmumu parāda vērtspapīru ienesīguma likmes pieaugumā. Turklāt augsta ienesīguma parāda vērtspapīru tirgū ienesīguma pieaugums ir straujāks, un tas bija vērojams visās augsta ienesīguma kredītreitinga kategorijās. Turpmākajos mēnešos uzņēmumu parāda vērtspapīru ienesīguma likmes joprojām būs atkarīgas gan no centrālo banku īstenotās monetārās politikas atbalsta mazināšanas tempiem, gan kopējā tautsaimniecības snieguma un nozaru perspektīvām, gan, visticamāk, saglabāsies jutīgas pret ienākošo inflācijas datu rādījumiem.

Akciju tirgi būtiski svārstās, iepriekš strauji kāpušais tehnoloģiskais sektors piedzīvo ievērojamu kritumu.

Akciju tirgos no septembra beigām līdz gada nogalei, lai gan ar dažām izpārdošanas epizodēm (piemēram, Covid-19 omikrona paveida atklāšanas brīdī), tomēr turpinājās izaugsme, akciju indeksiem reģistrējot jaunus vēsturiskos rekordus. To sekmēja centrālo banku vēl joprojām atbalstošā monetārā politika, kā arī labie 3. ceturkšņa darbības rezultāti. Turklāt omikrona paveids izrādījās mazāk bīstams veselībai nekā iepriekšējie vīrusa paveidi. Tomēr FRS vanadziskā (*hawkish*) nostāja gada sākumā izraisīja akciju pārvērtēšanu no tirgus dalībnieku puses. Joprojām augošā inflācija ASV lika FRS ātrāk mazināt monetārās politikas atbalstu, pārvirzot FRS fokusu no tautsaimniecības izaugsmes stimulēšanas uz inflācijas risku mazināšanu. Ātrākas procentu likmju celšanas un FRS bilances mazināšanas gaidas negatīvi ietekmēja akciju cenas, tehnoloģiju uzņēmumu akcijām ciešot vislielākos zaudējumus. ASV tehnoloģiju uzņēmumu akciju tirgu raksturojošais NASDAQ 100 indekss aplūkojamā laikposmā (no 2021. gada 30. septembra līdz 2022. gada 16. martam) kritās par 5.0%. Pozitīvu impulsu akciju tirgiem sniedza vēl joprojām labie 2021. gada 4. ceturkšņa peļņas rādītāji. Krievijas iebrukums Ukrainā izraisīja jaunas izpārdošanas akciju tirgos, investoriem pārvietojot ieguldījumus akcijās uz drošākām ieguldījumu klasēm. Akciju tirgos pieauga svārstīgums, noskaņojumam dienas laikā mainoties plašā amplitūdā. Arī nākotnē gaidāmās svārstības raksturojošie indeksi – gan Eiropas VSTOXX, gan ASV VIX – būtiski

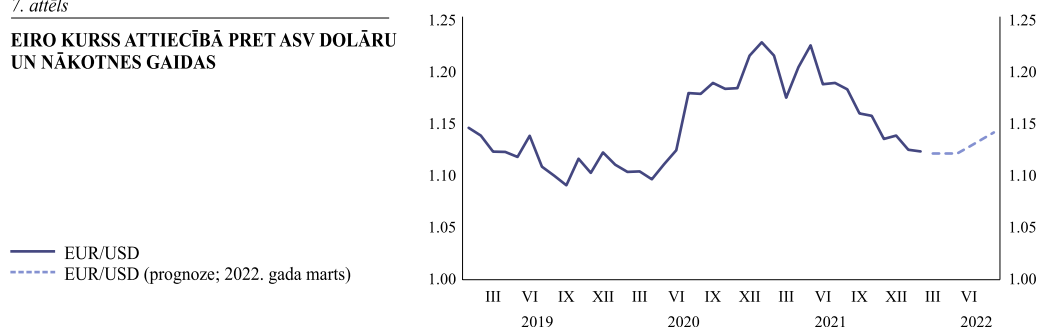
pieauga. Eiro zonas akciju tirgu raksturojošais *EuroStoxx* indekss ir samazinājies par 4.9%, savukārt ASV akciju tirgu raksturojošais S&P 500 indekss nedaudz pakāpās (par 1.2%). Aplūkojamā laikposmā eiro zonas akciju tirgos pieaugumu uzrādīja apdrošināšanas (+5.2%), pamatresursu (+5.2%) un enerģijas nozares (+3.1%) uzņēmumu akciju cenas, bet vislielākais kritums bija mazumtirdzniecības (-26.3%), ceļojumu un atpūtas (-20.6%) un tehnoloģiju (-11.5%) nozares uzņēmumu akciju cenām. Eiro zonas akciju tirgu aplūkojot valstu līmenī, redzams, ka Vācijas akciju tirgu raksturojošais DAX (-5.4%), Itālijas FTSE MIB (-5.4%) un Spānijas IBEX 35 (-4.7%) indeksi samazinājās, bet Francijas CAC 40 (+1.1%) indekss pieauga. Turpmākā akciju tirgu attīstība joprojām lielā mērā būs atkarīga no tautsaimniecības attīstības tempa un politikas veidotāju spējas sabalansēt lēmumus un pasākumus, lai iegrožotu inflācijas tālāku pieaugumu, bet neizraisītu tautsaimniecības recesijas riskus un būtisku finanšu aktīvu pārvērtēšanu.

Straujākas ASV monetārās politikas normalizācijas gaidas un Krievijas agresijas raisītā nenoteiktība rada lejupvērstu spiedienu uz eiro.

Eiro kurss attiecībā pret ASV dolāru no 2021. gada septembra beigām līdz 2022. gada 16. martam būtiski samazinājās (par 4.7%), sasniedzot 1.1035 ASV dolārus par 1 eiro. Galvenie notikumi, kuri veicināja eiro vājināšanos, bija ASV monetārās politikas nostājas straujāka pārskatīšana un karš Ukrainā. ASV inflācijai turpinot augt un darbaspēka tirgum būtiski atgūstoties no pandēmijas izraisītajām sekām, FRS ātrāk par ECB sāka norādīt uz nepieciešamību pārskatīt atbalstošās monetārās politikas nostāju. Saņemtie dati lika arī tirgus dalībniekiem iecenot ātrāku FRS bāzes procentu likmju celšanu. Tikmēr ECB savā komunikācijā par atbalstošās monetārās politikas mazināšanu līdz pat Padomes sanāksmei februāra sākumā bija ļoti piesardzīga, un tas sekmēja eiro vājumu. Savukārt sekojošais Krievijas iebrukums Ukrainā papildus raisīja aktīvu aizplūdi uz droša patvēruma valstīm, kas ir tālāk no kara reģiona, bet tas atkal pavājināja eiro. Raugoties nākotnē, analītiķi prognozē, ka eiro kurss attiecībā pret ASV dolāru līdz jūnijam svārstīsies ap 1.12, bet pēc tam mazliet pieaugs. Turpmākā eiro kursa virzība būs atkarīga no FRS un ECB monetārās politikas lēmumu dinamikas un nākotnes perspektīvām. Neapšaubāmi, arī Krievijas un Ukrainas kara raisītajai nenoteiktībai un sekām eiro zonas un pasaules tautsaimniecības attīstībā būs ietekme uz nākotnes perspektīvām un lēmumu pieņemšanu.

7. attēls

EIRO KURSS ATTIECĪBĀ PRET ASV DOLĀRU UN NĀKOTNES GAIDAS

2.3. Latvijas tautsaimniecības finansēšanas nosacījumi

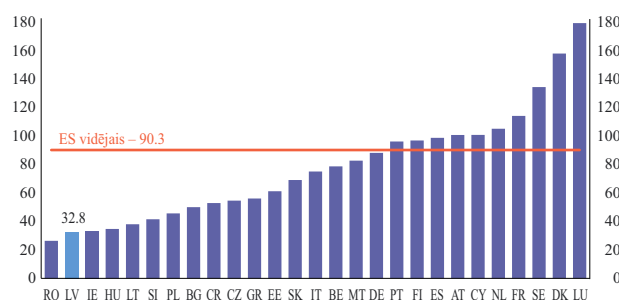
Noskaņojuma pasliktināšanās Ukrainā notiekošās karadarbības ēnā negatīvi ietekmēs Latvijas finansēšanas nosacījumus.

Iekšzemes kredītportfelis (neietverot kredītus valdībai) 2021. gada septembrī–2022. gada februārī palielinājās vien par 0.3%, kāpumu lielā mērā nosakot mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma pieaugumam (par 2.0%, t.sk. mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto kredītu atlikumam palielinoties par 2.7%), kā arī vienreizēju strukturālu faktoru ietekmei. Piemēram, oktobrī OP Corporate Bank Plc filiālei Latvijā tika pievienots līzings meitasuzņēmums "OP Finance" SIA ar savu kredītportfeli, decembrī tika pabeigts darījums

starp AS "Citadele banka" un likvidējamo ABLV Bank AS par tai piederošā hipotekārā kredītportfeļa iegādi. Iekšzemes kredītu (neietverot valdību) atlikuma koriģētais gada pieauguma temps februārī sasniedza 0.8%, tomēr nefinanšu uzņēmumiem izsniegtajiem kredītiem tas saglabājās negatīvs (-4.6%), bet kredītiem mājāsaimniecībām sasniedza +3.4% (mājokļa kredītiem - +4.5%). Nefinanšu uzņēmumiem un mājāsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma attiecība pret IKP 2021. gadā saglabājās viena no zemākajām ES, sarūkot līdz 33% (2020. gadā - 36%) un nobīdot Latviju līdz priekšpēdējai vietai ES valstu vidū. Kredītportfeļa dinamiku apstiprināja arī no jauna izsniegto kredītu pārmaiņas - 2021. gada septembrī-2022. gada februārī izsniegts par 12.2% mazāk jauno kredītu nekā iepriekšējos sešos mēnešos (t.sk. nefinanšu sabiedrībām - par 26.1% mazāk, bet mājāsaimniecībām - par 3.4% vairāk).

8. attēls

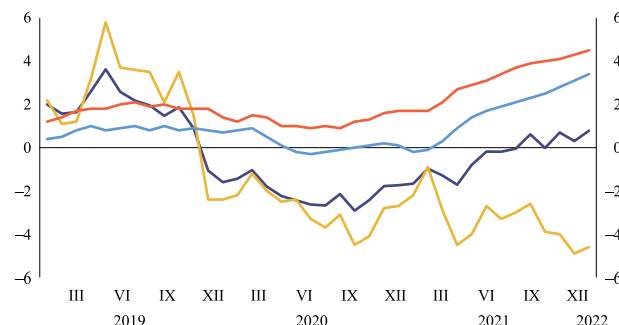
KREDĪTI NEFINANŠU UZŅĒMUMIEM UN MĀJSAIMNIECĪBĀM
(atlikums 2021. gada beigās; % no IKP)

9. attēls

IEKŠZEMES KREDĪTI
(atlikums; gada pārmaiņas*, %)

— Kopā (neietverot valdību)
— Nefinanšu sabiedrības
— Mājāsaimniecības
— Mājokļa kredīti

* Izslēdzot kredītiestāžu sektora strukturālo pārmaiņu ietekmi.

Pieaugot inflācijai un ECB monetārās politikas atbalsta mazināšanās gaidām, aizdevumu procentu likmes nedaudz pakāpās, un turpmāk to varētu veicināt arī kredītriska pieaugums.

Procentu likme uzņēmumiem izsniegtajiem aizdevumiem eiro Latvijā saglabājās viena no augstākajām eiro zonā. Tomēr tā bija svārstīga: 2021. gada oktobrī tā sasniedza pēdējo triju gadu minimumu (2.1%), bet nākamajos mēnešos tuvojās iepriekšējam līmenim (2022. gada februārī - 2.9%, 2021. gadā vidēji - 3.0%). Vissvārstīgākā tā bija lieliem aizdevumiem, kam kopējā aizdevumu darījumu apjomā uzņēmumiem ir arī vislielākais īpatsvars. Savukārt aizdevumiem maziem un vidējiem aizdevumiem tā samazinājās (2021. gada augustā - 4.2%; 2022. gada februārī - 3.7%). Pagājušā gada 2. pusgadā lejupvērstā ietekme uz uzņēmumiem izsniegto banku aizdevumu procentu likmēm galvenokārt bija Latvijas parāda un kapitāla vērtspapīru tirgu straujai attīstībai, banku savstarpējās konkurences pieaugumam un atsevišķiem lieliem darījumiem. ECB ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperāciju trešā kopuma gaidīto pozitīvo ietekmi uz attiecīgajām procentu likmēm, 2021. gada decembrī noslēdzoties kredītesāšanas rezultātu izvērtēšanas papildu periodam, kavēja nepietiekams uzņēmumu pieprasījums. Vienlaikus pagājušā gada nogalē un šā gada sākumā augšupvērstā ietekme uz uzņēmumiem izsniegto aizdevumu procentu likmēm bija eiro zonas inflācijas kāpumam un tā radītajām gaidām par stingrākas ECB monetārās politikas piemērošanu nākotnē. Nākamajos mēnešos uzņēmumiem izsniegto banku aizdevumu procentu likmes, visticamāk, kāps, bankām iecenojot Ukrainas un Krievijas kara ietekmi uz tautsaimniecību

un tās attīstības perspektīvām, kā arī nosakot augstāku kredītriska prēmiju sakarā ar nenoteiktību par tālāku notikumu attīstību un zemāku riska toleranci.

Mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu procentu likme samazinājās galvenokārt 2021. gada 2. pusgadā, bankām piedāvājot mājsaimniecībām izdevīgākus aizņemšanās nosacījumus. Saskaņā ar eiro zonas banku veiktās kredītēšanas apsekojuma datiem 3. ceturksnī neto viena un 4. ceturksnī – divas no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm savstarpējas konkurences dēļ samazināja pievienoto procentu likmi aizdevumiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei. Turklāt aptaujātās bankas norādīja arī uz ķīlas prasību atvieglošanu un ķīlas un aizdevuma vērtības attiecības samazināšanu minētajā kredītēšanas segmentā. Aizdevumiem mājsaimniecībām attiecīgā procentu likme nedaudz pieauga 2022. gada 1. pusgadā, bankām paredzot mazāk atbalstošu ECB monetāro politiku nākotnē un iecenojot augstāku kredītrisku. Neraugoties uz procentu likmes krituma tendences pārtrūkšanu, minētajā kredītēšanas segmentā aplūkojamā periodā jauno darījumu eiro procentu likme samazinājās (2021. gada augustā – 2.5%; 2022. gada februārī – 2.3%). Tomēr mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu procentu likme nākamajos ceturkšņos varētu pieaugt, ECB monetārajai politikai kļūstot stingrākai, kā arī pieaugot nenoteiktībai par tālāko notikumu attīstību Krievijas un Ukrainas karā un banku piesardzībai.

Patēriņa kredītu un pārējo aizdevumu uzņēmumiem procentu likme iepriekš apsekotajās bankās samazinājās, bankām savstarpējas konkurences ietekmē atvieglojot kredītēšanas noteikumus un nosacījumus. Tomēr attiecīgajā kredītēšanas segmentā procentu likmes un izsniegto aizdevumu apjoma pieaugumu noteica jauna tirgus dalībnieka (TF Bank AB Latvijas filiāles) iekļaušana procentu likmju statistikā. Tādējādi patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājsaimniecībām jauno darījumu eiro procentu likme aplūkojamā periodā pieauga (2021. gada augustā – 10.7%, 2022. gada februārī – 11.1%). Nākotnē patēriņa kredītu un pārējo aizdevumu mājsaimniecībām procentu likme varētu pieaugt, bankām iecenojot augstāku kredītrisku un, uzlabojoties epidemioloģiskajai situācijai, atjaunojoties pieprasījumam.

Turpmākajos mēnešos būtiskas pozitīvas pārmaiņas nevaram gaidīt, jo pandēmijas atkāpšanās ietekmi varētu atsvērt un pat pārspēt Krievijas uzsāktā kara ietekme. Tāpēc piesardzības līmenis jaunu investīciju veikšanā saglabāsies augsts, un atvēršanās šajos apstākļos visai riskantajā uzņēmumu kredītēšanā ir maz ticama. Vienlaikus varētu palēnināties mājokļa kredītēšanas kāpums, neskaidro perspektīvu un augošās inflācijas dēļ iedzīvotājiem izsverot savas aizņemšanās spējas.

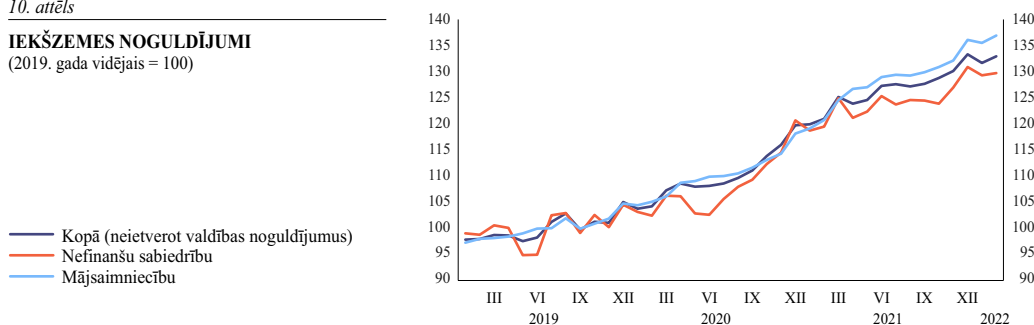
Lai gan Krievijas un Ukrainas karš aktualizē piesardzības uzkrājumu veidošanu, augstā inflācija un patēriņa vajadzības mazinās noguldījumu kāpumu.

Mazinoties Covid-19 pandēmijas raisītajam saspringumam, līdz ar ekonomiskās aktivitātes ierobežojumu pakāpenisku atcelšanu iespēju robežās atjaunojot vai palielinot patēriņu un palielinot importu, vairāku mēnešu garumā mazāks kļuva arī uzsvars uz piesardzības uzkrājumu veidošanu. Vienlaikus augošais cenu līmenis veicināja iepriekšējo uzkrājumu tērēšanu. Tēriņu pieaugums pakāpeniski palēnināja pandēmijas pirmo viļņu laikā vēroto ļoti straujo noguldījumu kāpumu.

Tādējādi iekšzemes noguldījumu gada kāpuma temps no vidēji 15% pērn sarucis zem 10% šā gada pirmajos divos mēnešos, vairāk palēninoties uzņēmumu, mērenāk – mājsaimniecību uzkrājumu kāpumam. Februārī iekšzemes noguldījumu gada pieauguma temps bija 9.9% (mājsaimniecību noguldījumiem – 13.4%, uzņēmumu noguldījumiem – 5.0%, t.sk. nefinanšu uzņēmumu noguldījumiem – 8.6%). Tomēr nominālā izteiksmē noguldījumu kāpums saglabājās visai straujš – no 2021. gada septembra līdz 2022. gada februārim iekšzemes noguldījumu (neietverot valdības noguldījumus) atlikums palielinājās par 4.1% (nefinanšu uzņēmumu noguldījumu atlikums – par 4.2%, mājsaimniecību noguldījumu atlikums – par 5.4%).

10. attēls

IEKŠZEMES NOGULDĪJUMI
(2019. gada vidējais = 100)

Noguldījumu atlikuma procentu likme, kas nosaka banku finansējuma izmaksas, saglabājas tuvu nullei. To nosaka atbalstošā ECB monetārā politika un joprojām negatīvās naudas tirgus procentu likmes. Jauno mājsaimniecību un uzņēmumu termiņnoguldījumu eiro procentu likmes svārstījās atkarībā no jauno darījumu apjoma ar relatīvi augstākām likmēm (2021. gada augustā – 0.04%; 2022. gada februārī – 0.2%).

Uzkrājumu kāpumam pakāpeniski pierimstot augstās inflācijas un patēriņa vajadzību dēļ, saglabāsies līdzšinējā noguldījumu dinamika, lai gan Krievijas un Ukrainas karš aktualizēs arī vēlmi veidot piesardzības uzkrājumus.

Kredītiestāžu korespondentkontu atlikums Latvijas Bankā palielinājās no 5.4 mljrd. eiro 2021. gada septembra beigās līdz 5.8 mljrd. eiro 2022. gada 16. martā. Savukārt skaidrā nauda apgrozībā pieauga no –76 milj. eiro līdz +116 milj. eiro – skaidrās naudas kāpums kļuva pozitīvs martā, iedzīvotājiem nodrošinoties ar skaidrās naudas krājumiem iespējamo kiberuzbrukumu gadījumiem, kas līdz ar karadarbību Ukrainā varētu būt vērojami arī mūsu reģionā.

Krievijas agresija pasliktināja finansēšanas nosacījumus, īpaši Baltijas reģionā, palielinot procentu likmes un samazinot uzņēmumu vērtību.

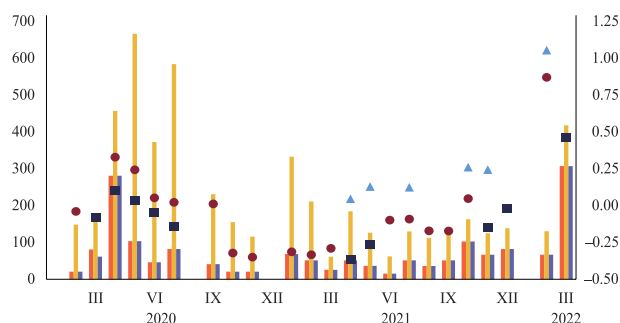
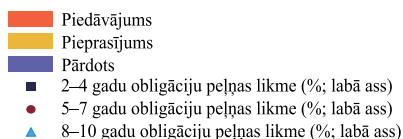
Vadošās kredītreitingu aģentūras (*Moody's, S & P Global, Fitch Ratings, R & I*) vēl pirms militārās agresijas paguva paziņot, ka saglabā Latvijas kredītreitingu pašreizējā līmenī, t.sk. arī stabilu nākotnes vērtējumu. Aģentūras norāda, ka Latvijas tautsaimniecība Covid-19 pandēmijas apstākļos ir stabila, to sekmē valdības īstenotie atbalsta pasākumi, privātais patēriņš un stabils eksports.

Decembrī Latvija pirmo reizi emitēja valsts ilgtspējīgās eiroobligācijas ar dzēšanas termiņu 8 gadi, piesaistot finansējumu 600 milj. eiro apjomā ar ienesīgumu 0.263% un fiksējot kupona likmi 0.250%. Uzcelojums virs mijmaiņas darījumu procentu likmes bija 26 bāzes punkti. Ieņēmumi no obligācijām tiks novirzīti pasākumiem un prioritātēm, kuras vērstas uz klimata pārmaiņu negatīvās ietekmes mazināšanu, klimatneitralitāti un labklājības celšanu. Latvija pirmā no Baltijas un Skandināvijas valstīm ir emitējusi ilgtspējīgās obligācijas. Šīs obligācijas iegādājās vairāk nekā 110 investoru (galvenokārt aktīvu pārvaldītāji no Eiropas valstīm), investoru kopējam pieprasījumam pārsniedzot 2.5 mljrd. eiro.

Latvijas valdība turpināja iekšējā tirgū emitēt ārējā tirgū emitētos vērtspapīrus (viens ISIN iekšzemes un ārējā tirgū emitētiem vērtspapīriem). No 2021. gada oktobra līdz 2022. gada 16. martam notika deviņas izsoles, Valsts kasei martā palielinot piedāvājumu. Piedāvājuma palielinājums saistīts ar martā paredzamo lielāka apjoma obligāciju dzēšanu iekšzemes tirgū (401.5 milj. eiro), kā arī ar Krievijas militāro agresiju, kas pārskatāmā nākotnē atbalsosies zemākā Eiropas tautsaimniecības izaugsmē un valdības izdevumu kāpumā. Izsolēs piedāvāja 2, 4, 7 un 9 gadu obligācijas. Pieprasījums bija 951.6 milj. eiro, bet pārdotais apjoms – 610.0 milj. eiro. Inflācijas kāpuma apstākļos, kad tiek gaidīta arī ierobežojošāka monetārā politika, procentu likmes pieauga. 2021. gada septembrī 7 gadu obligāciju peļņas likmes izsolēs bija negatīvas, bet februārī tās pieauga līdz 0.84%.

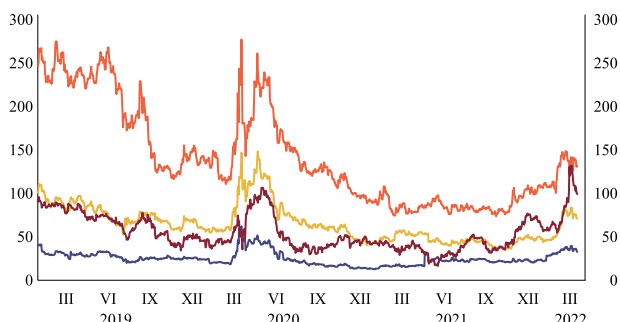
11. attēls

**VALDĪBAS VĒRTSPAPĪRU IZSOĻU
REZULTĀTI**
(milj. eiro)

12. attēls

**VALDĪBAS 7 GADU OBLIGĀCIJU PEĻNAS
LIKŅU STARPĪBA AR VĀCIJAS VALDĪBAS
OBLIGĀCIJU PEĻNAS LIKMI**
(bāzes punktos)

Otreizējā tirgū bija vērojams Latvijas valdības 9 gadu obligāciju vidējās peļņas likmes straujāks kāpums, tai palielinoties no 0.11% līdz 1.27% (16. martā). Iepriekš Latvijas valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes virs 1.20% atradās 2015. gada vasarā, kad Eirosistēmā tikko bija uzsākusi valsts sektora vērtspapīru iegādes programmu. Aplūkojamā periodā straujāk palielinājās arī minētās peļņas likmes un Vācijas valdības attiecīgā termiņa obligāciju peļņas likmes starpība, kas pieauga no 40 bāzes punktiem līdz pat 96 bāzes punktiem. Iepriekš šāda starpība bija 2020. maijā saistībā ar Covid-19 pandēmijas uzliesmojumu. Karadarbība Ukrainā nelabvēlīgāk atbalsojusies tieši Baltijas reģionā, augot bažām par visu Krievijas pierobežas valstu drošību, kas vienlaikus ar ierobežojošākas monetārās politikas gaidām augstās inflācijas apstākļos padarīja ienesīguma likmju kāpumu obligāciju tirgū vēl straujāku.

Pēdējo mēnešu laikā, izmantojot vēl joprojām labvēlīgos obligāciju cenošanas nosacījumus eiro zonā, aktīvs bija iekšzemes obligāciju tirgus. Oktobrī AS "Augstsprieguma tīkls" emitēja 5.25 gadu zaļās obligācijas 100 milj. eiro vērtībā ar kupona likmi 0.5%. Oktobrī nebanku kredītētājs *Eleving Group* (iepriekš – *Mogo Finance*) emitēja 5 gadu segtās obligācijas 150 milj. eiro apjomā ar gada procentu likmi 9.5%. Novembrī AS "Citadele banka" emitēja 5 gadu nenodrošinātās obligācijas 200 milj. eiro apjomā ar kupona likmi 1.625%, bet decembrī – 40 milj. eiro apjomā obligācijas ar dzēšanas termiņu 10 gadu un kupona likmi 5%. Obligācijas tika piedāvātas investoriem Latvijā, Lietuvā un Igaunijā.

Decembrī lietoto automobiļu tirdzniecības uzņēmumu grupa AS Longo Group veica savu pirmo nodrošināto obligāciju emisiju 3 milj. eiro apjomā ar kupona likmi 6% un dzēšanas termiņu 2024. gada 30. novembrī. Arī nebanku kredītētājs *Eleving Group* decembrī emitēja subordinētās obligācijas ar 10 gadu termiņu 25 milj. eiro apjomā un kupona likmi 12%.

Novembrī degvielas mazumtirgotāja AS "VIRŠI-A" sākotnējā publiskajā piedāvājumā akciju tirgū emitēja akcijas 7.8 milj. eiro apjomā. Akcijas tika iekļautas biržas Nasdaq Riga alternatīvajā tirgū *First North*.

Decembrī AS "PATA Saldus", bet janvārī AS "Olainfarm" akcionāri nolēma izslēgt uzņēmuma akcijas no biržas.

Latvijas akciju tirgū akciju cenu indekss OMXR 2022. gada 16. martā salīdzinājumā ar

2021. gada septembra beigām samazinājās par 12.3%, bet Baltijas akciju cenu indekss OMXBBGI – par 8.3%. Lielākie akciju cenu kritumi bija AS "HansaMatrix" (par 23.4%) un AS "Rīgas kuģu būvētava" (par 21.1%). Samazinājās arī AS "Latvijas Gāze" akciju cenas (par 15.9%). Akciju cenu pieaugums, runājot par nozīmīgiem uzņēmumiem, bija vērojams AS "SAF TEHNIKA" (par 5.5%). Akciju cenu un indeksu samazināšanos noteica karš Ukrainā, jo tas negatīvi ietekmēja Latvijas uzņēmumu sadarbību ar partneriem Ukrainā, Krievijā un Baltkrievijā, palielināja augstāku enerģijas cenu gaidas nākotnē, kā arī visu reģionu, kas robežojas ar kara darbībā iesaistītajām valstīm, padarīja investoru skatījumā nedrošāku.

3. Nozaru attīstība¹

Covid-19 pandēmijas aktualitāti strauji nomākusi karadarbība Ukrainā, tomēr abi faktori ierobežos tautsaimniecības izaugsmi.

2021. gada 4. ceturksnī Latvijas IKP pārmaiņas būtiski ietekmēja stingrie ierobežojumi, t.sk. komandantstunda, kas bija spēkā vairākas nedēļas 2021. gada oktobrī un novembrī. 4. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni Latvijas IKP saruka par 0.1%. IKP kopumā pārsniedza pirms pandēmijas sasniegto līmeni, bet t.s. kontaktintensīvo pakalpojumu grupā izaugsme vēl nav jūtami atjaunojusies. 4. ceturksnī ierobežojumi mazināja ēdināšanas un izmitināšanas pakalpojumu aktivitāti, kā arī kavēja rūpniecības un mazumtirdzniecības attīstību.

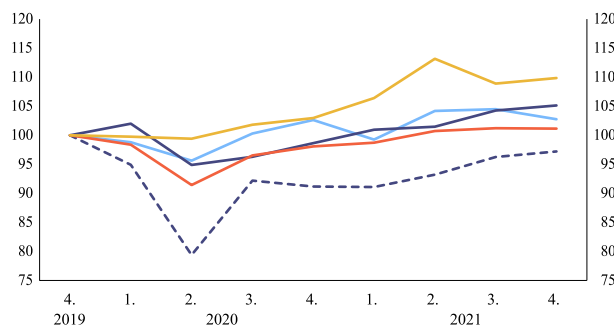
Atelpa, ko Latvijas tautsaimniecībai būtu sniegusi Covid-19 pandēmijas dēļ izsludinātās ārkārtējās situācijas izbeigšana un ar to saistīto ierobežojumu būtiska mazināšana, vēl nebija iestājusies, kad pandēmijas aktualitāti strauji nomāca karš Ukrainā. Novēršanās no ekonomiskās sadarbības ar Krieviju un Baltkrieviju (gan sankciju dēļ, gan tautsaimniecības dalībnieku iniciatīvas ietekmē), kā arī sadarbības traucējumi ar Ukrainu (faktiskās karadarbības un Ukrainas noteikto stratēģiski svarīgo preču eksporta ierobežojumu dēļ) būtiski mainīs globālās energoresursu, izejvielu un komponentu piegādes, kas nelabvēlīgi ietekmēs arī Latvijas tautsaimniecības izaugsmi 2022. un 2023. gadā, kā arī izpaužīsies cenu kāpumā.

13. attēls

IKP UN PIEVIENOTĀ VĒRTĪBA

(salīdzināmās cenās; 2019. gada 4. cet. = 100; sezonāli koriģēti dati)

— Preču nozares
- - - - - Kontaktintensīvie pakalpojumi
— Pārējie pakalpojumi
— IKP
— Veselības, izglītības, valsts pārvaldes pakalpojumi

3.1. Apstrādes rūpniecība

Rūpniecības cerīgi straujai izaugsmei gada sākumā Krievijas un Ukrainas karš pārvilka melnu svītru, lielākoties izejmateriālu importa aizstāšanas problēmu un cenu pieauguma dēļ.

Iepriekš gada laikā vēroto dinamisko apstrādes rūpniecības izaugsmi gada nogalē kavēja pandēmijas ierobežojošo pasākumu negatīvā ietekme uz pieprasījumu. Galvenokārt šo pasākumu dēļ saruka mazumtirdzniecības aktivitāte un pieprasījums pēc apstrādes rūpniecības produkcijas, kas noteica būtiski atšķirīgu dinamiku rūpniecības apgrozījuma datos – iekšējā tirgū bija vērojams kritums, savukārt pārdošanas ieņēmumi ārvalstu tirgos turpināja palielināties. Strauji augot saražoto preču vērtībai un palēninoties izlaides fiziskā apjoma indeksam, cenu kāpums radījis būtiskas atšķirības arī izlaides un apgrozījuma pārmaiņās.

Lai gan 2022. gads tika uzsākts samilzušu enerģijas cenu apstākļos, augot arī sasilstības ar Covid-19 rādītājiem, apstrādes rūpniecība janvārī sasparojās straujam izrāvienam. Tomēr Krievijas uzbrukums Ukrainai un tam sekojošās sankcijas radīja jaunus, vēl nopietnākus izaicinājumus.

¹ Šajā nodaļā IKP un nozaru pievienotā vērtība analizēta salīdzināmās cenās, izmantojot sezonāli un ar kalendāro dienu skaitu koriģētus datus (ja nav norādīts citādi).

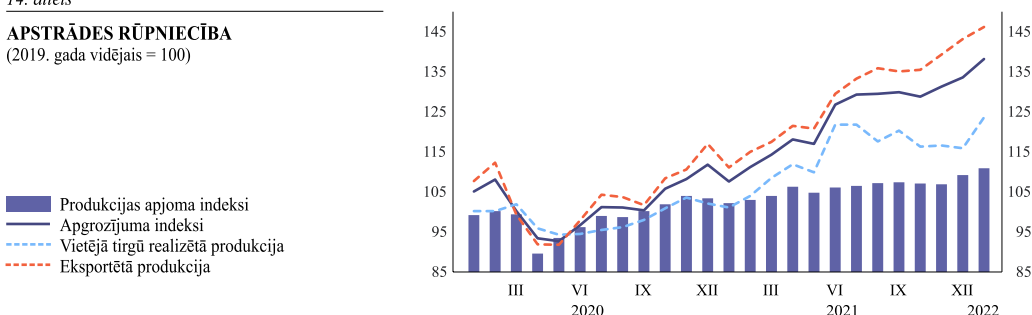
Galvenie novērojumi par apstrādes rūpniecības attīstības stiprajām un vājajām pusēm šajos apstākļos:

- kopumā apstrādes rūpniecībai un tās apakšnozaru izdzīvošanai draudu nav. Atsevišķi uzņēmumi, kuru komercdarbības pamatā bija sadarbība ar Krieviju un Baltkrieviju, cietīs. Tomēr nozīmīga šo uzņēmumu daļa lielā mērā nodarbojās ar reeksportu vai lētāku materiālu apstrādi pārdošanai ar nelielu pievienoto vērtību, un to devums nodarbinātībā un nodokļu maksājumos ir samērā mazs;
- grūtāka situācija varētu būt ķīmiskajā rūpniecībā, t.sk. farmācijā (nozīmīgāku eksporta daļu dēļ), metālapstrādē un mašīnbūvē (izejmateriālu importa aizstāšanas problēmu dēļ);
- importa starppatēriņa preču aizstāšana iezīmējas kā nozīmīgs ražošanas nodrošināšanas risks. Aizstāšanas alternatīvas pastāv, bet, lai pārorientētos, nepieciešams laiks un nauda. Tādējādi pandēmijas laikā aizsākušies piegādes ķēžu traucējumi saglabāsies. Pozitīvā ziņa – piegādes traucējumi pēdējos divos gados radinājuši ražotājus nodrošināties ar lielākiem izejmateriālu krājumiem, kas sniedz rezerves laiku alternatīvu meklējumiem.

Kā aktuāla problēma saglabājas un pastiprinās energoresursu cenu pieaugums. Samazinoties tranzīta pārvadātāju klātbūtnei Latvijā, lēšamas arī loģistikas problēmas.

14. attēls

APSTRĀDES RŪPNIETĪBA
(2019. gada vidējais = 100)

3.2. Būvniecība

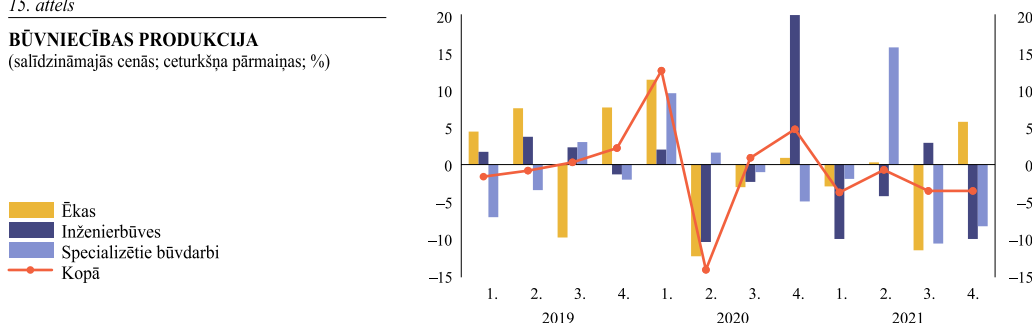
Ieviestās sankcijas mazina būvmateriālu, visbūtiskāk – metālu, pieejamību, kas pastiprina jau novēroto būvniecības izmaksu pieaugumu un investīciju projektu atlikšanu.

Straujais būvniecības izmaksu pieaugums, loģistikas problēmas, ierobežotais būvmateriālu piedāvājums, būvniecībai nelabvēlīgie laikaapstākļi decembrī, kā arī saslimstības ar Covid-19 paplašināšanās un valstī ieviestie ierobežojumi saistībā ar Covid-19 vīrusa izplatību būtiski kavējuši būvniecības nozares aktivitāti 2021. gada 2. pusgadā.

2021. gada 2. pusgadā būvniecības produkcijas reālais apjoms salīdzinājumā ar 2020. gada atbilstošo periodu saruka par 8.4%, bet būvniecības izmaksas pieauga par 10.4%. Kopš 2021. gada 2. ceturkšņa globālā pieprasījuma palielināšanās un ierobežotās ražošanas jaudas veicināja strauju būvmateriālu (metāla, koksnes, cementa, stikla, dolomīta šķembu, smilšu u.c.) cenu kāpumu, kas 2. pusgadā vēl vairāk pastiprinājās. Būvniecībā strādājošo vidējās darba algas pieaugums saglabājās līdzīgs vidējās darba samaksas kāpumam tautsaimniecībā, taču kvalificēta darbaspēka trūkums vienlaikus ar augošo pieprasījumu, būvmateriālu cenu kāpumu un ierobežoto piedāvājumu summējās būtiskā kopējo būvniecības izmaksu kāpumā. Tādējādi sadārdzinājās būvprojektu īstenošanas izmaksas, kas savukārt samazināja aktivitāti ne tikai uzsāktajos būvniecības projektos un palielināja atlikto plānoto projektu skaitu, bet arī mazināja investoru interesi sākt jaunus projektus. Lai gan 2021. gada 4. ceturksnī pieauga gan ēku būvniecības, gan specializēto būvdarbu apjoms, tas nespēja kompensēt būtisko inženierbūvju būvniecības apjoma kritumu, un būvniecības nozares produkcijas apjoms salīdzināmajās cenās saruka.

15. attēls

BŪVNIECĪBAS PRODUKCIJA
(salīdzināmās cenās; ceturkšņa pārmaiņas, %)

2022. gadā un turpmāk būvniecības nozarē tiek gaidīta būtiska finanšu līdzekļu ieplūde saistībā gan ar *Rail Baltica* projekta īstenošanu, gan ar Atveseļošanās un noturības mehānisma finansējumu dažādu infrastruktūras, valsts un pašvaldības objektu būvniecībai, kā arī ar Eiropas struktūrfondu līdzekļiem daudzgažu budžeta ietvaros. Arī nepieciešamība atjaunot dzīvojamo fondu un dzīvokļu pieprasījums ļāva prognozēt veselīgu izaugsmi dzīvojamo ēku būvniecībā.

Krievijas armijas iebrukums Ukrainā 2022. gada 24. februārī ir mainījis gan politisko, gan ekonomisko situāciju visā pasaulē, liekot ieviest leņķpārveidotas korekcijas arī būvniecības izaugsmē. Karš Ukrainā un ar to saistītās ieviestās sankcijas būtiski ietekmēs būvmateriālu, galvenokārt metālu, importu, jo aptuveni 50% tirgus ir atkarīgi no Krievijas. Negatīva ietekme būs arī uz izejmateriālu, piemēram, koksnis un ķīmiskās rūpniecības ražojumu, importu, bet vienlaikus ar energoresursu (gāzes, degvielas, elektroenerģijas) cenu kāpumu un iespējamām energoresursu pieejamības problēmām turpināsies būvmateriālu ražošanas izmaksu pieaugums. Ielīgstot karadarbībai un sankcijām, jau esošās piegādes ķēžu problēmas saasināsies vēl vairāk, kā arī pieaugs atlikto investīciju projektu skaits.

3.3. Nekustamā īpašuma nozare

Nekustamā īpašuma nozares rekordaugsto aktivitāti var mazināt cenu pieauguma ietekme uz uzkrājumiem.

Nekustamā īpašuma nozarē 2021. gadā sasniegta augsta aktivitāte, ko veicināja liels pieprasījums, kapitāla pieejamība, iedzīvotāju uzkrājumi un pozitīvais noskaņojums nekustamā īpašuma tirgū.

Neraugoties un nekustamā īpašuma cenu kāpumu, 2021. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu būtiski pieauga Zemesgrāmatā reģistrēto nekustamā īpašuma darījumu skaits – Latvijā kopā par 28%, bet Rīgā par 32%. Mājokļu tirgū aktivitāte un pieprasījums palielinājās visos segmentos. Starptautiskie investori vairāk investēja loģistikas, biroju un mājokļu nomas segmentos bet privātā kapitāla investorus vairāk interesēja nelielas tirdzniecības ēkas, piemēram, apkaimes (mikrorajona) tipa tirdzniecības centri jeb mazumtirdzniecības (*retail*) parki. Arī aktivitāte biroju segmentā nav mazinājusies, neraugoties uz attālinātā darba iespējām. Šajā segmentā līdz ar biroju koncepcijas maiņu vērojams arī pārdodamo objektu trūkums.

2021. gads iezīmējās ar nekustamā īpašuma cenu kāpumu, gada laikā cenām palielinoties par 12%. Decembrī sērijveida dzīvokļu vidējā cena pieauga līdz 902 eiro/m². Cenu kāpums saistīts ar augošo pieprasījumu un būvniecības izmaksu palielināšanos, kā arī būvnormatīvu pārmaiņām, kas pieprasīja ēku augstāku energoefektivitāti.

Tiek prognozēts, ka 2022. gada 1. pusgadā nekustamā īpašuma tirgus aktivitāte saglabāsies iepriekšējā gadā gūtās inerces dēļ, bet 2. pusgadā nekustamā īpašuma tirgus varētu saskarties ar vairākiem izaicinājumiem. Informācija par notikumiem saistībā ar karadarbību Ukrainā, kur, pirmkārt, visvairāk cieš tieši lielās pilsētas, varētu mazināt cilvēku vēlmi dzīvot un

iegādāties dzīvojamo platību lielajās pilsētās un atjaunot interesi par nekustamo īpašumu iegādi laukos (ārpus lielajām pilsētām), kas 2021. gada nogalē mazinājās par labu Rīgas *premium* segmenta dzīvokļiem. Savukārt straujais energoresursu un pārtikas cenu kāpums var būtiski mazināt pandēmijas laikā radītos iedzīvotāju uzkrājumus, kas tika novirzīti īpašumu iegādei.

3.4. Tirdzniecība

Krievijas un Ukrainas kara ietekme spēcīgāk skars vairumtirdzniecību sankcijām pakļauto Krievijas un Baltkrievijas uzņēmumu dēļ un automobiļu tirdzniecību – ražošanai nepieciešamo komponentu piegādes traucējumu dēļ.

Neraugoties uz būtiskajiem ierobežojumiem, kas skāra mazumtirdzniecību klātienē (daļa tirdzniecības vietu mājāsēdes periodā oktobrī un novembrī nebija pieejamas, un pēc mājāsēdes beigām ieejai daudzās tirdzniecības vietās bija nepieciešams Covid-19 sertifikāts), tirdzniecības nozares izaugsme 4. ceturksnī kopumā turpinājās. Spriežot pēc apgrozījuma statistikas, zināma nozīme nozares kopējā pieauguma uzturēšanā bijusi vairumtirdzniecībai uz līguma pamata vai par atlīdzību², kas decembrī salīdzinājumā ar iepriekšējo mēnesi pieauga vairāk nekā divas reizes.

Nominālā izteiksmē tirdzniecības attīstību ļauj nojaust ar maksājumu kartēm veikto maksājumu īstermiņa statistika, kas pieejama pirms citiem datiem. Tā liecina, ka stingrās mājāsēdes nedēļās, kad bija spēkā arī komandantstunda, palielinājās iedzīvotāju tēriņi ārvalstīs, tomēr tie tikai daļēji kompensēja maksājumu apjoma sarukumu (t.sk. tirdzniecības nozarē) iekšzemē, jo ārvalstīs veikto maksājumu apjoms kopējā struktūrā nav noteicošs. Situācija strauji uzlabojās gada nogales svētku laikā, Covid-19 ierobežojumiem mazinoties, taču pēcsvētku nedēļās pierima, un tas bija redzams arī janvāra mazumtirdzniecības datos.

2022. gada 1. pusgadā tirdzniecības nozares izaugsme varētu pavājināties, gan izzūdot netipiskajam vairumtirdzniecības pieaugumam, kas bija vērojams decembrī, gan pakāpeniski izpaužoties Krievijai un Baltkrievijai noteikto sankciju ietekmei. Starp sankcijām pakļautajiem uzņēmumiem ir atsevišķi vairumtirgotāji ar būtisku apgrozījumu, taču tie Latvijā nodarbina samērā nelielu darbinieku, un tas ierobežo šādu uzņēmumu ietekmi uz tirdzniecības nozares pievienoto vērtību kopumā. Arī automobiļu tirgotāji šā gada 1. ceturksnī visticamāk darbojušies ar iepriekš veiktajiem pasūtījumiem, tomēr drīzumā automobiļu būvi Eiropā varētu piemēklēt komponentu trūkums, tādējādi iespējama arī piegāžu kavēšanās.

Mazumtirdzniecības izaugsmi kavēs inflācija.

Neraugoties uz sankcijām, kā arī vairāku uzņēmumu pašiniciatīvu tūlīt vai pakāpeniski pārtraukt tirgot Krievijā un Baltkrievijā ražotas preces, mazumtirdzniecības attīstība varētu tikt ietekmēta samērā nelieli. Jāņem vērā gan pieejamie krājumi, gan tas, ka iniciatīvu pārtraukt sadarbību ar Krievijas un Baltkrievijas ražotājiem pirmie skaļāk pauduši tirgotāji, kuriem šo preču īpatsvars ir neliels. Mazumtirdzniecībā būtiskāk tiks skarti uzņēmumi, kuri specializējušies Krievijā un Baltkrievijā ražotu preču izplatīšanā, taču šīs pārmaiņas tuvākajos mēnešos vismaz daļēji kompensēs pirmās nepieciešamības preču pirkumi palīdzības sniegšanai Ukrainas iedzīvotājiem un bēgļiem. Latvijā jau ieradušies vairāki tūkstoši Ukrainas iedzīvotāju, un to ikdienas patēriņš tuvākajos mēnešos uzturēs aktivitāti vairākās nozarēs, t.sk. tirdzniecībā (zināmā mērā aizstājot gaidāmo tūristu atturīgo interesi par Latviju). Mazumtirdzniecības reālo izaugsmi varētu ietekmēt arī cenu dinamika, īpaši, beidzoties valdības atbalstam enerģijas izmaksu mazināšanai mājāsaimniecībām.

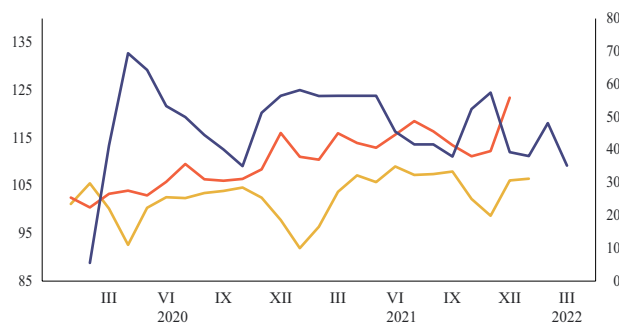
² Šajā grupā ietilpst: komisijas aģentu, preču mākeru un visu citu vairumtirgotāju darbība, kuri tirgojas citu uzdevumā un uz citu rēķina; darbība, kas saistīta ar pārdevēju un pircēju savešanu kopā vai ar komerciālu darījumu uzņemšanas izplatītāja vārdā, t.sk. internetā; vairumtirdzniecības izsoļu namu darbība, kā arī vairumtirdzniecības izsoles internetā.

16. attēls

**MAZUMTIRDZNIECĪBAS APGROZĪJUMS,
DARBA SAMAKSA UN IEROBEŽOJUMU
STINGRĪBAS INDEKSS**

— Mazumtirdzniecības apgrozījuma indekss
(2019. gada vidējais = 100; salīdzināmās
cenās)
— Reālā neto darba samaksa (2019. gada
vidējais = 100)
— Covid-19 ierobežojumu stingrības indekss*
(labā ass)

* Ierobežojumu stingrības indekss martā (līdz 9. martam).

1. IELIKUMS. MAKSĀJUMU KARŠU DATU IZMANTOŠANA MAZUMTIRDZNIECĪBAS PROGNOZĒŠANĀ³

Latvijas Banka sākusī apkopot maksājumu karšu norēķinu datus, izmantojot četru lielāko Latvijas banku ikdienas darījumus. Datu kopa ietver aptuveni 98.0% no visiem iekšzemes karšu norēķiniem, un tie tiek izmantoti mazumtirdzniecības apgrozījuma prognozēšanai. Karšu norēķinu dinamika visai precīzi atspoguļo norises mazumtirdzniecības nozarē (sk. 1.1. att.), turklāt šie dati pieejami krietni agrāk nekā oficiālā mazumtirdzniecības apgrozījuma statistika. 2022. gada janvārī karšu darījumu dati aptvēra 52.9% no kopējā mazumtirdzniecības apgrozījuma.

Lai novērtētu maksājumu karšu statistikas lietderību prognozēšanā, tiek izmantots ARDL (*AutoRegressive Distributed Lag*) modelis ar maksājumu karšu datiem un trīs etalonmodeļi (SRWM, ARIMA, RETA⁴), kas nesatur karšu darījumu datus. Savstarpēji salīdzinot modeļu prognozēšanas sniegumu, var secināt, ka modelis ar karšu darījumu datiem spēj daudz precīzāk prognozēt mazumtirdzniecības apgrozījumu (tā līmeni, kā arī mēneša un gada pārmaiņu tempu) nekā etalonmodeļi (sk. 1. tabulu). Tādējādi maksājumu karšu statistika ļauj precīzāk un savlaicīgāk izprast norises mazumtirdzniecības nozarē.

1.1. attēls

**KARŠU MAKSĀJUMI UN
MAZUMTIRDZNIECĪBAS APGROZĪJUMS**
(mēneša pārmaiņas, %; faktiskajās cenās;
sezonāli nekoriģēti dati)

— Mazumtirdzniecības apgrozījums
— Ar kartēm veiktie maksājumi Latvijā

1. tabula

PROGNOZĒŠANAS PRECIZITĀTES RĀDĪTĀJI

	Līmenis	Mēneša pārmaiņu temps	Gada pārmaiņu temps
Modeļi	MAPE*	RMSFE**	RMSFE
SRWM	7.05	8.73	9.98
ARIMA	5.74	6.56	6.63
RETA	5.68	6.81	7.75
ARDL	2.66	3.75	4.23

Piezīmes. Jo zemāks prognožu rādītājs, jo precīzākas ir attiecīgā modeļa prognozes.

* MAPE – Mean Absolute Percentage Error (%).

** RMSFE – Root Mean Square Forecast Error.

³ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomiste Anete Briņķe.

⁴ Seasonal Random Walk Model (SRWM), AutoRegressive Integrated Moving Average (ARIMA) modelis un RETA – prognozēšanas modelis ar Eiropas Komisijas mazumtirdzniecības konfidences datiem.

3.5. Transports

Autotransporta pārvadājumu izaugsmi kavēs izmaksu pieaugums "mobilitātes" programmas noteikumu ietekmē; pret agresorvalstīm vērsto sankciju ietekme nebūs liela.

Transporta nozare 2021. gadā manāmi atguvās no pandēmijas izraisītā negatīvā šoka. Nozares radītā reālā pievienotā vērtība pieauga par 5.9%. 1. pusgadā to galvenokārt veicināja autotransporta pārvadājumi, savukārt 2. pusgadā strauji palielinājās pasažieru plūsmas lidostā.

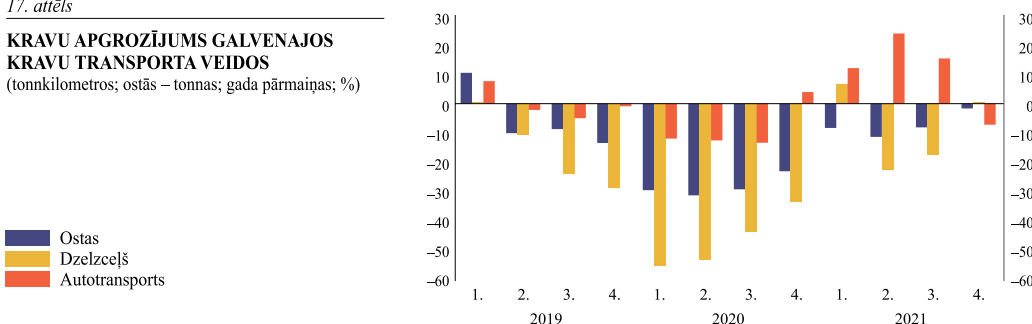
Autotransporta pārvadājumos 2021. gadā bija vērojams pārliecinošs pārvadāto kravu apgrozījuma pieaugums, turklāt palielinājās gan vietējo, gan starptautiski pārvadāto kravu apjoms. Tomēr 2022. gadā šajā nozarē gaidāmas nozīmīgas pārmaiņas. Tā kā pārvadājumi ar Krieviju un Baltkrieviju ir samērā neliela daļa no kopējās kravu apgrozījuma struktūras, būtiskāko ietekmi radīs jaunie "mobilitātes" programmas noteikumi. Jaunās prasības paredz nozīmīgas pārmaiņas autotransporta pārvadājumos Eiropā, ietverot gan prasības, kas nosaka transportlīdzekļu atgriešanos mītneszemē un ierobežojumus kabotāžas pakalpojumiem, gan arī minimālo darba samaksu šoferiem ārvalstīs. Jaunā regulējuma ilgtermiņa ietekme vēl pilnībā nav prognozējama, taču transportēšanas izmaksu pieaugums gaidāms jau tuvākajā nākotnē.

Ar sankcijām saistītie ierobežojumi sadarbībai ar Krieviju un Baltkrieviju būs kritiski dzelzceļa pārvadājumos, būtiski ietekmējot arī ostu darbību.

2021. gadā Latvijas ostās un dzelzceļa pārvadājumos turpinājās ieilgušais kravu apgrozības kritums. Ostās pārkrauto kravu apjoms kopumā saruka par 7%, savukārt pa dzelzceļu pārvadāto kravu apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās pat par 14%. Kravu apgrozības kritumu galvenokārt noteica caur Latviju pārvadāto ogļu un naftas produktu tranzīta kravu plūsmas sarukums. Ģenerālkraavu apjoms ostās 2021. gadā pieauga, galvenokārt palielinoties *ro-ro* un kokmateriālu kravu apjomam. Samērā strauji pieauga Liepājā un Latvijas mazajās ostās pārkrauto kravu apjoms. Pa dzelzceļu caur Latviju pārvadāto importa un eksporta kravu struktūrā Krievijas un Baltkrievijas kravu apjoms sasniedza attiecīgi aptuveni 90% un 80% no visām kravām. Krievijas kravu apjoma kritums radījis nozīmīgu ietekmi arī uz pārkrauto kravu apjomu Latvijas ostās, visbūtiskāk ietekmējot Ventspils ostu, jo tās struktūrā aptuveni 1/2 no visām kravām ir saistīta ar Krievijas naftas produktu tranzīta kravām.

17. attēls

KRAVU APGROZĪJUMS GALVENAJOS
KRAVU TRANSPORTA VEIDOS
(tonnkilometros; ostās – tonnas; gada pārmaiņas, %)

Gaisa transporta nozares atveseļošanās, mazinoties epidemioloģiskajiem ierobežojumiem, apturētie reisi uz Krieviju būtiski neietekmēs.

Gaisa transporta nozarē 2021. gadā bija vērojama atveseļošanās. Pasažieru skaits Latvijas aviosabiedrību lidojumos salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga par 20% (tas gan vēl joprojām būtiski atpaliek no līmeņa pirms pandēmijas). Par dominējošo Covid-19 izraisīto koronavīrusa paveidu kļuva omikrons, kas bija mazāk bīstams, un valstis pamazām sāka atvieglot epidemioloģiskos ierobežojumus vai atcelt tos pavisam. Gaidāms, ka pasažieru plūsmas lidostā "Rīga" pieaugs jau tuvākajā nākotnē. Izņēmums būs apturētie lidojumi

uz Krieviju un Baltkrieviju (šo pasažieru plūsmu apjoms iepriekš veidoja aptuveni 9% no visiem pasažieriem).

Strauja izaugsme un attīstība pēdējos gados vērojama pasta un kurjeru darbības nozarē, kur ieviestas dažādas inovācijas un rasti jauni tehniskie risinājumi, turklāt pandēmijas apstākļi ļāvuši šai nozarei attīstīties daudz straujāk nekā iepriekšējos gados. Izaugsme pandēmijas periodā notikusi arī uzglabāšanas un transporta palīgdarbību nozarē, kas sagatavo visu nepieciešamo transporta loģistikai, transportēšanai un transporta infrastruktūrai.

Ģeopolitiskie notikumi un Rietumvalstu noteiktās sankcijas attiecībā uz tirdzniecību un sadarbību ar Krieviju un Baltkrieviju bremzēs Latvijas transporta nozares turpmāko attīstību, turklāt nozares kopējais veikums joprojām ir mazāks nekā pirms pandēmijas.

3.6. Tūrisms

Cerības par tūrisma nozares atveseļošanas attālinā Krievijas tūristu ierobežotā ceļošana, to maksātpējas kritums un bažas par reģiona drošību.

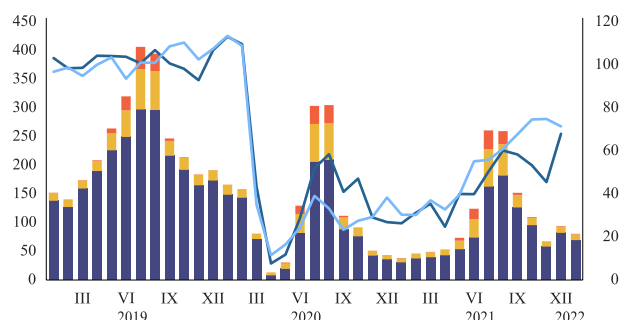
2021. gadā tūrisma nozari gan globālā, gan lokālā līmenī joprojām negatīvi ietekmēja saslimstības ar Covid-19 pieaugums gada nogalē un valstī ieviestie ierobežojumi saistībā ar Covid-19 izplatību. Joprojām bija vērojams tūristu skaita kritums, kas vēl vairāk attālināja nozares sniegumu un ienākumus no pirms pandēmijas sasniegtā līmeņa. Neraugoties uz augošo saslimstību un ierobežojumiem, 3. un 4. ceturksnī labāk klājās uzņēmumiem, kuri apkalpoja izejošā tūrisma plūsmas, jo pieauga cilvēku vēlme doties atpūsties ārpus Latvijas.

18. attēls

TŪRISMS

(tūrisma mēnesī apkalpoto viesu skaits; tūkst.)

- Kempingi, atpūtas transportlīdzekļu un apdzīvojamo autopiekabju laukumi
- Viesu mājas un cita veida īslaicīgas apmešanās mītnes
- Viesnīcas un līdzīgas mītnes
- Izmitināšana (apgrozījuma indekss tūrisma nozarē; 2019 = 100; labā ass)
- Ceļojumu biroju, tūrisma operatoru rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistīti pasākumi (apgrozījuma indekss tūrisma nozarē; 2019 = 100; labā ass)

Līdz ar Krievijas iebrukumu Ukrainā un sankciju ieviešanu tūrisma nozarei izplēn cerības par drīzu "lielā klienta" – Krievijas ceļotāju –, kas 2019. gadā veidoja 15% no apkalpoto viesu skaita, atgriešanos Latvijā. Turklāt viesi no Krievijas mēdza viesoties ilgāk un tērēt vairāk. Karadarbība Ukrainā ietekmēs ne tikai tūristu tiešo plūsmu no Ukrainas, Krievijas un Baltkrievijas, bet radīs arī piesardzību citu valstu potenciālajos tūristos, ņemot vērā bažas par drošību.

3.7. Enerģija

Karš Ukrainā aktualizē energoneatkarības jautājumus.

Karš Ukrainā aktualizē energoapgādes nepārtrauktību daudzviet Eiropā, t.sk. Latvijā. Atteikšanās no fosilo resursu piegādēm no agresorvalstīm, kā arī to pārtraukšanas risks esošo līgumu darbības laikā galvenokārt skar dabasgāzes un naftas produktu importu. Īstermiņa risinājumi galvenokārt nozīmē alternatīvu piegādes avotu nodrošināšanu, taču piegāžu pārkārtošana vienlaikus risināma daudzām valstīm, tā prasa laiku, un izpaužas cenu pieaugumā. Alternatīvas dabasgāzes piegādes Latvijā iespējamās, izmantojot Klaipēdas sašķidrinātās gāzes termināļa pakalpojumus Lietuvā, taču vēl risināma pārvades kapacitātes paaugstināšana.

Energoapgādes nepārtrauktības riski un enerģijas cenu kāpums atgādina par energoefektivitātes pasākumu, t.sk. ēku renovācijas, tempa kāpināšanas nepieciešamību.

Šā brīža situācija veicina gan interesi par enerģijas mikroģenerācijas individuāliem risinājumiem, gan arī energoneatkarību paaugstinošu un ilgtspējīgu enerģijas ražošanas projektu straujāku virzību. Valdība februārī konceptuāli atbalstījusi nodomu izveidot AS "Latvenergo" un AS "Latvijas valsts meži" kopuzņēmumu, lai vēl šajā gadu desmitā Latvijā attīstītu vēja enerģijas parkus. Plānotās investīcijas un izbūve prasīs laiku, turklāt šie projekti īstenojami bez atbalsta mehānismiem.

4. IKP analīze no pieprasījuma puses⁵

4.1. Iekšzemes pieprasījums

Izdevumu pieaugums cenu kāpuma dēļ šogad turpinās ierobežot privāto patēriņu un kavēt investīciju plānus.

2021. gada oktobra un novembra Covid-19 ierobežojošā mājseide palēnināja tautsaimniecības izaugsmi, decembrī to vēl vairāk ietekmēja Covid-19 sertifikātu prasības plašākā darbavietu lokā. Turpinājās arī izmaksu, īpaši energoresursu izmaksu, kāpums, kas gan samazināja patēriņa iespējas mājāsaimniecībām, gan palielināja izmaksas ražotājiem. Tāpēc necils sniegums 4. ceturksnī nebija pārsteigums.

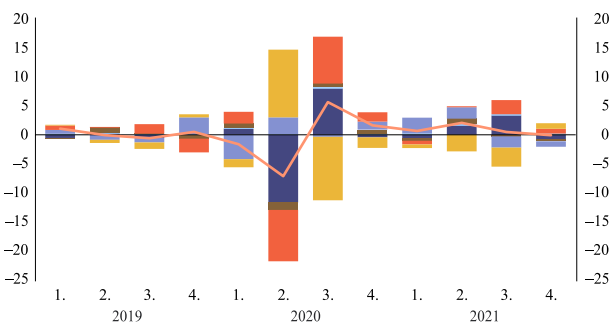
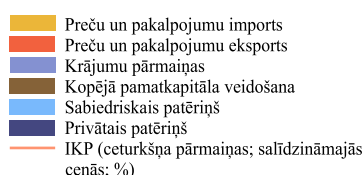
Vēl pirms gada, domājot par straujākas tautsaimniecības izaugsmes impulsiem, cerības tika liktas uz pandēmijas ierobežojumu laikā izveidotajiem mājāsaimniecību uzkrājumiem. Tomēr šīs cerības attaisnojās tikai nelielā mērā, jo:

a) daļa no uzkrājumiem nonāca ārvalstu tautsaimniecībās, iedzīvotājiem aktīvāk ceļojot un dodoties uz ierobežojumu mazāk skartām vietām – par to liecina maksājumu karšu statistika (izdevumu ārvalstīs apjoms salīdzinājumā ar kopējiem maksājumiem gan ir neliels);

b) daļa uzkrājumu, pieaugot cenām, īpaši energoresursu cenām, zaudēja savu nominālo vērtību. Citiem vārdiem – par to pašu summu varēja nopirkt mazāk nekā iepriekš. Tādējādi 4. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni reālais privātais patēriņš samazinājās par 1.3%.

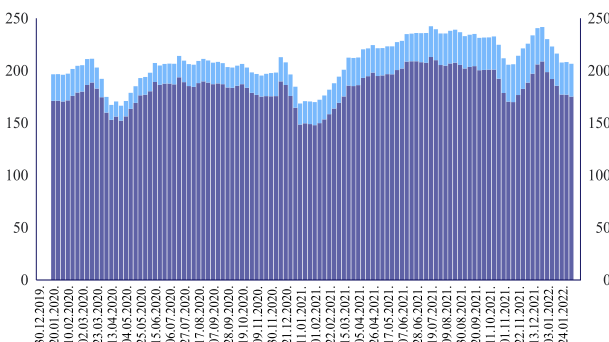
19. attēls

**IKP UN PIEPRASĪJUMA PUSE
KOMPONENTU DALĪJUMĀ**
(ceturksņa pārmaiņas; salīdzināmās cenās; procentu
punktos)

20. attēls

**NOSŪTĪTIE KARTEI PIESAISTĪTIE
MAKSĀJUMI**
(četrus nedēļu vidējais; summa; milj. eiro)

Izmaksu sadārdzinājums kavēja arī investīciju plānus, būvniekiem vairs nespējot iekļauties līgtajās budžeta summās. Naudas izteiksmē bija ievērojams pieaugums, bet reālie projekti tika īstenoti mērenāk. Turklāt saruka ne vien būvniecības aktivitāte, bet mazinājās arī kapitālpriekš importa. Kopumā investīcijas 4. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni saruka par 1.4%. Neraugoties uz pieejamo apjomīgo Eiropas fondu un valsts finansējumu, izmaksu sadārdzinājuma dēļ investīcijas varētu turpināt mazināties, un to vēl vairāk kavēs ģeopolitisko satricinājumu

⁵ Šajā nodaļā IKP un pieprasījuma puses komponenti analizēti salīdzināmās cenās, izmantojot sezonāli un ar kalendāro dienu skaitu koriģētus datus (ja nav atrunāts citādi).

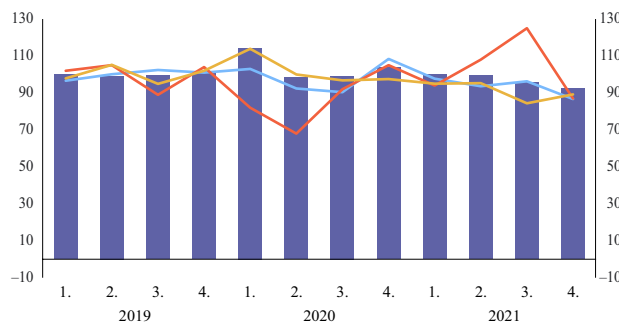
radītā nenoteiktība, mazinot privāto investoru riska apetīti. No otras puses, pozitīvu stimulu investīcijām varētu sniegt Krievijas dabasgāzi un naftu aizstājoši projekti, kuru nepieciešamība un steidzamība ir viena no prioritātēm tālākas izaugsmes nodrošināšanai.

21. attēls

INVESTĪCIJAS

(2019 = 100; salīdzināmajās cenās)

■ Kopējā pamatkapitāla veidošana
— Ēku būvniecība
— Inženierbūvju būvniecība
— Kapitālpreču imports

4.2. Valdības patēriņš

Straujais inflācijas kāpums, atbalsts energoresursu cenu krīzē, kā arī atbalsts Ukrainas bēgļiem ir noteicošie izdevumus palielinošie faktori šogad.

Vispārējās valdības budžeta deficīts 2021. gadā tiek prognozēts 8.7% apmērā no IKP, taču precizēts budžeta deficīta apmērs tiks paziņots aprīļa beigās. Budžetu pamatā ietekmēja izdevumu pieaugums Covid-19 pandēmijas seku mazināšanai. Īstenotais atbalsts tautsaimniecībai sasniedza aptuveni 2.2 mljrd. eiro, un būtiskākie pasākumi bija saistīti ar veselības nozari un atbalstu uzņēmējdarbībai. Valdības budžeta deficīta novērtējums 2022. gadam tiek prognozēts 5.9% apmērā no IKP, un to galvenokārt noteiks straujāks izdevumu pieaugums plānotajiem atbalsta pasākumiem enerģētikas jomā un papildu izdevumi saistībā ar karadarbību Ukrainā.

Budžeta ieņēmumi 2021. gadā sasniedza gandrīz 12.6 mljrd. eiro (pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu – 11.1%). Epidemioloģisko ierobežojumu mazināšana un pielāgošanās jaunajai situācijai sekmēja ekonomiskās aktivitātes pieaugumu tautsaimniecībā, pozitīvi ietekmējot visu veidu nodokļu ieņēmumus valsts budžetā. Darbaspēka nodokļu ieņēmumi pieauga par 6.2%, un to noteica straujš darba samaksas kāpums un nodarbinātības līmeņa pieaugums. Tautsaimniecībai atveseļojoties un augot iedzīvotāju pirkspējai un patēriņam, kopējie patēriņa nodokļu ieņēmumi valsts budžetā palielinājās par 7.3%. To galvenokārt veicināja PVN ieņēmumu kāpums no tirdzniecības nozares, savukārt pērn būtiski saruka nodokļu ieņēmumi no nozarēm ar lielākajiem ierobežojumiem – izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu, kā arī mākslas, izklaides un atpūtas nozares. Arī 2022. gadā darbaspēka un patēriņa nodokļu ieņēmumi budžetā turpinās augt, taču lēnāk, nekā iepriekš prognozēts tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanās dēļ.

Budžeta izdevumi 2021. gadā sasniedza 14.4 mljrd. eiro (pieaugums – 15.5%). To noteica valdības atbalsts Covid-19 pandēmijas seku pārvarēšanai, kas būtiski palielināja valsts budžeta izdevumus – gan sociālo pabalstu veidā, gan ar plašu atbalstu uzņēmējdarbībai dažādu subsīdiju un grantu veidā. Budžeta izdevumi 2022. gadā pieaugs straujāk, nekā prognozēts 2021. gada decembrī, un to galvenokārt veicinās straujais inflācijas kāpums, papildus plānotais atbalsts energoresursu cenu ārkārtējā pieauguma samazinājumam, kā arī atbalsts Ukrainas bēgļiem. Turklāt Krievijas uzsāktās karadarbības ietekmē budžeta izdevumi var tikt papildināti ar citiem atbalsta pasākumiem tautsaimniecībā.

2021. gadā valsts kopējā parāda līmeni palielināja finanšu tirgos veiktie aizņēmumi dažādu atbalsta pasākumu paplašināšanai tautsaimniecībā, un parāda apmērs varētu sasniegt 45.1% no IKP. Parāda apmērs 2022. gadam tiek paaugstināts līdz 48.3% no IKP saistībā ar valsts izdevumiem atbalsta pasākumiem, taču, uzlabojoties fiskālajai disciplīnai, turpmākajos gados parāda apmērs var ekonomiskās izaugsmes ietekmē mazināties.

4.3. Tirdzniecības balance

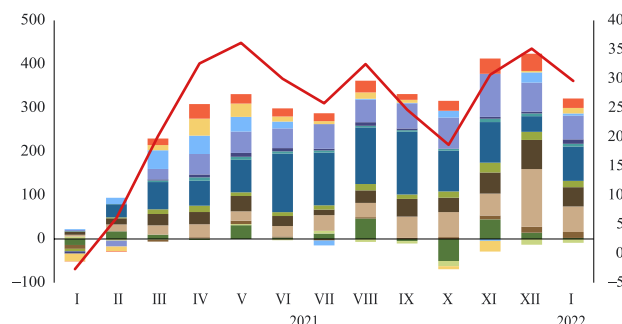
Eksporta un importa vērtības pieaugumā dominēja cenu kāpums, ko ģeopolitiskie saspiļējumi pastiprinās arī šogad gan importētajiem energoresursiem, gan eksportā nozīmīgajām grupām – koksnei un lauksaimniecības produktiem.

Preču un pakalpojumu reālais eksports 2021. gada 4. ceturksnī turpināja palielināties (par 1.3% salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni), straujāk atjaunojoties pakalpojumu eksportam. Lai gan preču eksports sasniedza jaunus vērtības rekordus, kāpumu nodrošināja tikai cenas pieaugums, reālajam apjomam pat samazinoties. Arī reālajā importā vērojams kritums preču sektorā un pieaugums pakalpojumu sektorā, tomēr ceturkšņa kopējais apjoms saruka par 1.4%.

Pērn 4. ceturksnī eksporta izaugsme palēninājās, jo piegādes ķēžu sarežģītumi turpinājās un Covid-19 pandēmijas izraisītie tautsaimniecības darbības traucējumi atkal pastiprinājās. Taču noturīgais preču cenu kāpums turpināja celt preču eksporta vērtību. Strauji auga ķīmiskās rūpniecības ražojumu un metāla izstrādājumu eksports, lielākos ieņēmumus turpināja nodrošināt koksnes izstrādājumu eksports. Savukārt eksportēto lauksaimniecības produktu vērtība pārsniedza iepriekšējā gada 4. ceturkšņa vērtību, lai gan eksportētais produkcijas apjoms bija mazāks. Cenu un pieprasījuma straujā palielinājuma ietekmē metāla, koksnes un ķīmiskās rūpniecības izstrādājumu eksporta vērtības pieaugums bija straujākais arī visa 2021. gada laikā (neskaitot minerālproduktu eksportu, kur dominēja reeksports).

22. attēls

PREČU EKSPORTS UN EKSPORTA PREČU GRUPAS
(gada pārmaiņas; milj. eiro)

Arī preču importā 4. ceturksnī dominēja cenu ietekme, visvairāk pieaugot izdevumiem par minerālproduktu, metālu un ķīmiskās rūpniecības produktu importu.

Pakalpojumu eksportā 2021. gada 4. ceturksnī dažādu saimniecisko pakalpojumu un informācijas un komunikācijas pakalpojumu attīstība paātrinājās un teju kompensēja transporta pakalpojumu un tūrisma eksporta radīto samazinājumu.

Preču importa aktivitātei salīdzinājumā ar 2021. gada 3. ceturksni mazinoties un strauji pieaugot pakalpojumu eksportam, 4. ceturksnī preču un pakalpojumu tirdzniecības balance bija tuvu sabalansētai. Taču 2021. gadā kopumā preču importa atjaunošanās noteica tirdzniecības bilances deficīta veidošanos.

Latvijas eksportētāju pārorientēšanās spēja mazinās krasā tirdzniecības sarukuma ar Krieviju un Baltkrieviju negatīvo ietekmi, bet esošie krājumi kavēs importu, tomēr cenu pieaugums būs spējš.

Turpmākajā Latvijas starptautiskās tirdzniecības attīstībā lielas korekcijas ievieš Krievijas izraisītais militārais konflikts. Sekmīga eksporta attīstība turpināsies, īpaši nozarēs, kas izmanto vietējās izejvielas, – kokapstrādē un lauksaimniecībā. Savukārt gaidāms, ka eksports uz Krieviju un Baltkrieviju strauji saruks lielā apjomā, bet tas pakāpeniski tiks kompensēts, Latvijas uzņēmumiem pielāgojoties situācijai un pastiprinot darbību citu valstu

tirgos. Eksporta attīstību gan kavēs nepieciešamība rast citus fosilo energoresursu un metālu piegādātājus, kā arī cenu pieaugums. Preču importa no Krievijas un Baltkrievijas vērtības pārsvars pār eksportu uz šīm valstīm un pārorientēšanās noteiks īslaicīgu importa sarukumu, kas uzlabos tirdzniecības bilanci 2022. gadā. Vienaļpus importa nepieciešamību nedaudz mazinās 2021. gadā izveidotais krājumu apjoms, uzņēmējiem nodrošinoties ar materiāliem piegādes ķēžu traucējumu apstākļos. Pakalpojumu tirdzniecībā ilgstošo tranzītpakalpojumu eksporta pakāpenisko sarukumu nomainīs straujāks kritums, taču jau pēdējos gados to lielā mērā kompensē moderno pakalpojumu attīstība, kuriem arī turpmāk paredzams straujš kāpums.

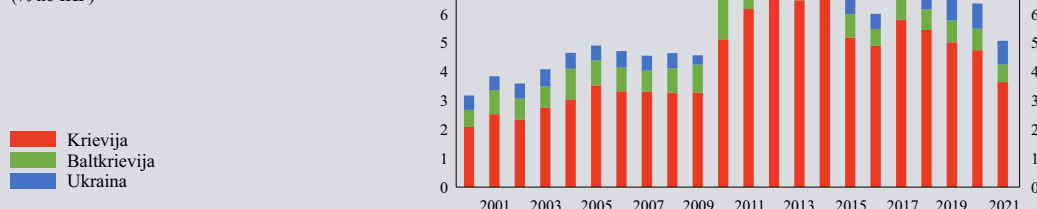
2. IELIKUMS. LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS EKSPOZĪCIJA PRET KRIEVIJU, BALTĶRIEVIJU UN UKRAINU⁶

Iebrukums Ukrainā ir mainījis ekonomiskās attiecības ar Krieviju un Baltkrieviju un satricinājis izejvielu globālo pieejamību un to cenas. Ekonomiskās sadarbības sarukumu ar Krieviju un Baltkrieviju nosaka gan ieviestās sankcijas, tām ietekmējot konkrētu produktu tirdzniecību un norēķinu iespējas, gan arī uzņēmumu atteikšanās sadarboties ar partneriem Krievijā. Tiks ietekmēta arī ekonomiskā sadarbība ar Ukrainu, ņemot vērā karadarbību tās teritorijā.

Iepriekšējo ārējo šoku epizodēs bija vērojams, ka Latvijas uzņēmumu elastība ir samērā augsta, atrodot jaunus tirgus un pārorientējoties uz tiem. Arī kopš 2014. gada atkarība no produkcijas noieta Krievijā un Baltkrievijā ir būtiski mazinājusies. Latvijas preču un pakalpojumu eksports uz Krieviju⁷, Baltkrieviju un Ukrainu 2021. gadā bija 7.9% no kopējā eksporta, šī vērtība atbilst 5.1% no IKP, kas ir teju divreiz mazāk nekā 2014. gadā (2.1. att.).

2.1. attēls

EKSPORTS UZ KRIEVIJU, BALTĶRIEVIJU UN UKRAINU
(% no IKP)

Importā vērojamas līdzīgas tendences, taču fosilo energoresursu un koksnes cenu kāpums 2021. gadā noteica importa no Krievijas un Baltkrievijas pieaugumu (2.2. att.).

2.2. attēls

IMPORTS NO KRIEVIJAS, BALTĶRIEVIJAS UN UKRAINAS
(% no IKP)

Lielāko daļu no Latvijas preču eksporta uz Krieviju veido alkoholiskie dzērieni (būtiska daļa ir reeksports), mašīnas un mehānismi, elektriskās iekārtas un farmācijas produkti. Pēdējos

⁶ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Santa Bērziņa, Guntis Kalniņš, Olga Lielkalne un Andrejs Zlobins.

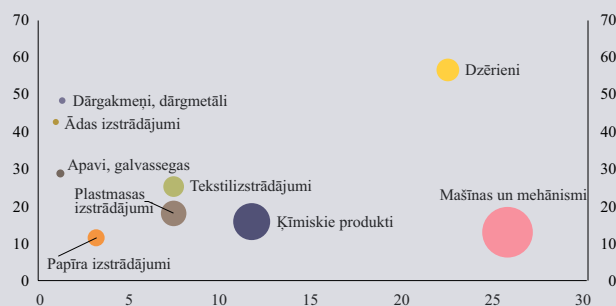
⁷ Krievijas īpatsvars eksportā varētu būt nedaudz lielāks, ņemot vērā to, ka daļa jūras transporta un dzelzceļa transporta pakalpojumu, kuri pēc maksājuma izcelsmes attiecināti uz citām valstīm, faktiski tranzīta pakalpojumu veidā tiek sniegti galvenokārt ģeogrāfiski blakus esošajām valstīm – Krievijai un Baltkrievijai.

piecos gados preču eksporta darījumos ar Krieviju un Baltkrieviju reeksportēto preču apjoms saasniedzis vidēji 34%⁸ un 54% no eksporta apjoma. Lai gan reeksporta darījumi arī sniedz devumu Latvijas IKP, šajos darījumos tradicionāli iesaistīts mazāks nodarbināto skaits. Tādējādi uzņēmumu reeksportēto preču plūsmu izzušana Latvijas iedzīvotājus ietekmētu mazāk nekā ražojošo vai pakalpojumu sniedzšo uzņēmumu darbības ierobežojumi.

2.3. attēls

IZVĒLĒTAS PREČU EKSPORTA GRUPAS AR LIELU EKSPOZĪCIJU UZ KRIEVIJU UN BALTĶRIEVIJU

(X-ass: attiecīgās preču grupas īpatsvars kopējā eksportā uz Krieviju un Baltkrieviju, %; Y-ass: Krievija un Baltkrievijas virziena īpatsvars attiecīgās preču grupas eksportā, %; apla laukums = relatīvā nozīme Latvijas kopējā eksportā)

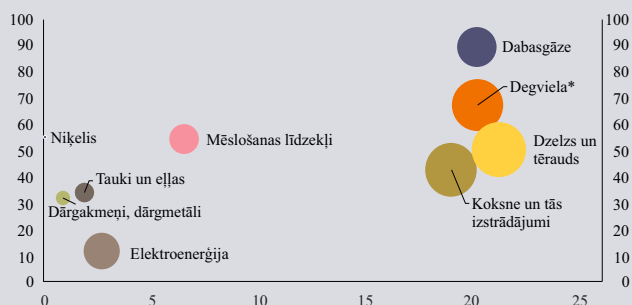

Preču importā no Krievijas un Baltkrievijas Latvija iegādājas galvenokārt izejvielas, turklāt fosilo energoresursu iegādē Krievijas loma ir dominējoša. No Krievijas pēdējo piecu gadu laikā importēti 89% dabasgāzes, liela daļa degvielas produktu tiek ieviesta arī no Lietuvas, kas pārstrādē izmantoja Krievijas naftu. Pēc Krievijas militārās agresijas sākuma Lietuva gan kā valsts, gan kā lielākās naftas pārstrādes rūpnīcas īpašniece paziņojusi par gatavību pilnībā aizstāt Krievijas naftas un dabasgāzes piegādes ar importu no citām valstīm. Lai gan Latvija visu nepieciešamo dabasgāzi importē, ir pieejama piegādes alternatīva Krievijas dabasgāzei – Klaipēdas sašķidrinātās dabasgāzes terminālis, kura jauda aptuveni atbilst Baltijas valstu patēriņam. Šogad agrāk, nekā ierasts, sāka dabasgāzes iesūkņēšana Incukalna krātuvē, kā arī pakāpeniski tiek veiktas sašķidrinātās dabasgāzes iegādes, kas nodrošina dabasgāzes pieejamību tautsaimniecības vajadzībām. Daļai no tiem minerālmēsliem, metāliem u.c. izejmateriāliem, kurus Latvija importē no citām valstīm, ir Krievijas vai Baltkrievijas izcelsme vai tie ir ražoti no Krievijas vai Baltkrievijas izejvielām, un arī turpmāk saskarsimies ar to piegādes pārkārtošanas problēmām.

2.4. attēls

IZVĒLĒTAS PREČU IMPORTA GRUPAS AR LIELU EKSPOZĪCIJU UZ KRIEVIJU UN BALTĶRIEVIJU

(X-ass: attiecīgās preču grupas īpatsvars kopējā Latvijas importā no Krievijas un Baltkrievijas, %; Y-ass: Krievija un Baltkrievijas devums attiecīgās preču grupas importā, %; apla laukums = relatīvā nozīme Latvijas kopējā importā)

* Lai atainotu Krievijas izcelsmes importu, pie degvielas importa pieskaitīts arī imports no Lietuvas.

Krievijai un Baltkrievijai sniegtie vai no Krievijas vai Baltkrievijas saņemtie pakalpojumi ir cieši saistīti ar preču eksportu, tajos dominē transporta un ražošanas pakalpojumi. Lielākā daļa no Latvijas tranzītpakalpojumiem (dzelzceļa un ostu kravu pārvadājumiem) līdz 2021. gadam tika sniegta Krievijai un Baltkrievijai ar pakāpeniski sarūkošu tendenci (samazinājums kopš 2013. gada – aptuveni 60%).

Nepieņemamā Krievijas agresija Ukrainā un Baltkrievijas atbalsts tai iet kopsolī ar norobežošanas ekonomiskās sadarbības jomā un ekonomisko attiecību pārtraukšanu ar agresorvalstīm. Pilnībā pārtraucot Latvijas eksporta darījumus ar Krieviju un Baltkrieviju

⁸ Pēc Latvijas Bankas vērtējuma reeksports uz Krieviju varētu būt novērtēts par zemu, ņemot vērā to, ka uzņēmuma līmeņa dati par ārējo tirdzniecību neidentificē reeksportu, ja pēc preces importēšanas un pirms tās eksportēšanas darījumi starp uzņēmumiem veikti iekšzēmē.

(2021. gadā preču un pakalpojumu eksports bija 4.3% no IKP), Latvijas tautsaimniecības izaugsme palēninātos, bet tas neizraisītu recesiju. Pieņemot, ka eksports uz šīm valstīm izzūd, bet pirmā gada laikā pusei no produkcijas tiek atrasts noiets citos tirgos, DSGE⁹ modeļa rezultāti rāda, ka Latvijas tautsaimniecības zaudējumi pirmā gada laikā būtu tuvu 2% no reālā IKP līmeņa. Taču, uzņēmumiem spējot pārorientēties, negatīvā ietekme pakāpeniski mazinātos, un triju gadu laikā tā būtu vien puse procenta no reālā IKP līmeņa.

Negatīvā ietekme izpaudīsies ne tikai tiešā veidā, pārtraucot Latvijas eksporta darījumus, bet arī netieši – citām ES valstīm un to sabiedrotajiem¹⁰ mazinot ekonomisko sadarbību ar Krieviju un Baltkrieviju. To pastiprinās Krievijas tautsaimniecības un tās iekšzemes pieprasījuma sarukums. Tas mazinās pieprasījumu arī valstīs, kuras sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju nav ieviesušas, jo arī tās ir daļa no globālajām ražošanas ķēdēm.

Latvijas kredītiestāžu tiešie ieguldījumi Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā kopumā ir nelieli, turklāt kopš 2015. gada, kad kredītiestāžu ekspozīcija šajā reģionā sasniedza augstāko līmeni, tie būtiski mazinājušies. 2022. gada janvārī tie veidoja vien 0.8%¹¹ no kopējiem aktīviem (galvenokārt kredīti un nelielā apmērā arī prasības pret kredītiestādēm) un 1.5% no saistībām (galvenokārt noguldījumi). Salīdzinājumam – 2015. gadā tie bija attiecīgi 3.7% un 5.9%. Lai gan atsevišķām Latvijas kredītiestādēm ieguldījumi Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā ir vērtējami, tomēr šo kredītiestāžu īpatsvars kopējā kredītiestāžu sektorā ir neliels. Tādējādi nav gaidāma būtiska tiešā ietekme uz Latvijas kredītiestāžu sektoru. Vienlaikus ģeopolitiskā situācija var ietekmēt kredītiestāžu pelnītspēju netieši – pa konfidences un makroekonomisko kanālu, negatīvi ietekmējot kredītrisku, pelnītspēju un tautsaimniecības kreditēšanu. Kopumā kredītiestāžu sektora noturība pret potenciālajiem šokiem saglabājas laba.

⁹ Bušs, Ginters, Grüning, Patrick (2020). *Fiscal DSGE Model for Latvia*. Latvijas Banka Working Paper No. 5/2020.

¹⁰ ASV, Lielbritānija, Kanāda, Japāna, Koreja, Norvēģija un Austrālija.

¹¹ 1.2% no aktīviem, ja ņem vērā informāciju par patieso labuma guvēju.

5. Darba tirgus, izmaksas un cenas

Covid-19 ierobežojumi un sertifikāta prasība nodarbinātajiem maz ietekmēja darba tirgu, taču to var satricināt atsevišķu uzņēmumu darbības ierobežošana, pārtraucot tirdzniecību ar Krieviju.

2021. gada nogalē Latvijā saglabājās augsts pieprasījums pēc darbaspēka. Pat ārkārtējās situācijas laikā un pastāvot nodarbinātības ierobežojumiem saistībā ar prasību pēc vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta, bezdarbs pieauga tikai nedaudz, ceturksnī kopumā samazinoties.

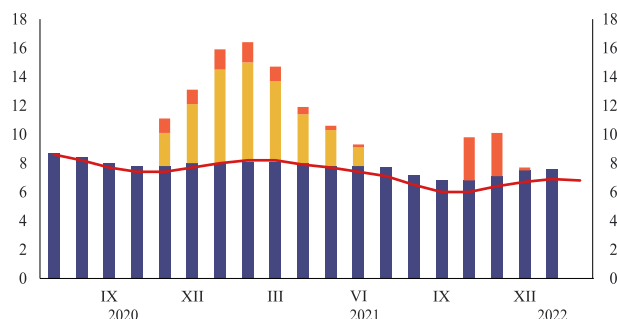
Bezdarba līmenis 2021. gada 4. ceturksnī samazinājās līdz 7.1% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita, gadā kopumā sasniedzot 7.6% līmeni. Savukārt NVA dati par reģistrēto bezdarba līmeni 2022. gada februārī rāda, ka tas samazinājās līdz 6.8% (sezonāli korigētie dati par reģistrēto bezdarbu liecina par vēl straujāku tā kritumu).

2021. gada nogalē tika ieviesti stingrāki noteikumi valsts pārvaldē un klātienē strādājošajiem, ietverot prasību pēc vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta. Jau pirmie dati par nodarbinātību valsts pārvaldē liecināja, ka ietekme uz bezdarbu būs minimāla. Arī privātā sektora uzņēmumi spēja pielāgoties – gan pieauga nodarbināto vakcinēšanās līmenis, gan tika atrasti citi veidi viņu nodarbināšanai, piemēram, attālināti. Tādējādi bezdarba pieaugums šo prasību ietekmē bija neliels. Savukārt ārkārtējās situācijas ietekmi uz bezdarba kāpumu mazināja gan tas, ka stingro ierobežojumu periods bija samērā īss, gan tas, ka bija pieejams valsts atbalsts, proti, 4. ceturksnī aptuveni 30 tūkstoši cilvēku (3.5% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem) saņēma darba algas subsīdijas.

23. attēls

REĢISTRĒTĀ BEZDARBA LĪMENIS UN
DARBA MEKLĒTĀJU UN ATBALSTA
SAŅĒMĒJU ĪPATSVARŠ
(% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)

■ Darba meklētāji
■ Dīkstāves pabalstu saņēmēji
■ Algu subsīdiju saņēmēji
— Reģistrētā bezdarba līmenis

Savukārt skatu uz bezdarba līmeni 2022. gadā būtiski mainījusi karadarbība Ukrainā. Latvijā joprojām ir augsts pieprasījums pēc darbaspēka. Daudz uzņēmumu arī pauž gatavību nodarbināt Ukrainas kara bēgļus (pēc NVA datiem 2022. gada 13. martā jau vairāk nekā 500 uzņēmumu bēgļiem piedāvāja kopumā vairāk nekā 4.2 tūkstošus brīvo darbviētu). Tomēr ārējās tirdzniecības ierobežojumi un saimniecisko saišu saraušana ar Krieviju tuvākajos mēnešos var negatīvi ietekmēt gan pieprasījumu pēc atsevišķu uzņēmumu ražotajām precēm un sniegtajiem pakalpojumiem, gan iespējas nodrošināt ražošanai nepieciešamās izejvielas, radot spiedienu uz kādu uzņēmumu darbības samazināšanu vai pārtraukšanu un darbinieku atlaišanu. Lai gan kara bēgļiem, lai meklētu darbu, nav obligāti jāreģistrējas kā bezdarbniekiem, bezdarba rādītāji var tikt papildināti arī no viņu vidus. Bezdarba prognoze 2022. gadam palielināta līdz 8.1% (+1.0 procentu punkts), bet 2023. gadam – līdz 7.1% (+0.3 procentu punkti), savukārt, tautsaimniecībai pielāgojoties jaunajiem apstākļiem, 2024. gada bezdarba prognoze samazināta līdz 6.0% (–0.6 procentu punkti).

Straujais algu pieaugums būs noturīgs, jo, pat palielinoties bezdarba līmenim, saglabājas strukturālā nesabalansētība darba tirgū.

Pērn Latvijā bija straujš darba samaksas pieaugums gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā. 2021. gadā vidējā bruto alga palielinājās par 11.8%, sasniedzot 1277 eiro mēnesī.

Atalgojums visstraujāk auga veselības aprūpē strādājošajiem, šajā nozarē palielinājās arī nodarbināto skaits. Arī ieguves un apstrādes rūpniecībā, kā arī informācijas un komunikācijas pakalpojumos pieauga pilnas slodzes darbinieku skaits, taču algu kāpums bija mērenāks. Citās nozarēs iepriekšējā gada laikā algas pieauga, taču darbu veica mazāks skaits nodarbināto. Lai gan Krievijas un Ukrainas kara ietekmē augošais bezdarbs un papildu iespējas nodarbināt kara bēgļus mazina saspīlētību darba tirgū, tomēr joprojām pastāv gan reģionālas atšķirības, gan prasmju neatbilstība starp tiem darbiniekiem, kuri būtu gatavi strādāt, un tādiem darbiniekiem, kādus meklē uzņēmumi. Sakarā ar straujāku algu pieaugumu 2021. gadā un to, ka spiediens uz algām saglabājas, algu kāpuma prognoze 2022. gadam palielināta līdz 9.7% (+1.2 procentu punkti). Šis pieaugums gan ir mazāks, nekā būtu, ja tautsaimniecība attīstītos bez Ukrainā notiekošā kara postošajām sekām. 2023. gadā algu pieauguma prognoze ir palielināta līdz 6.4% (+0.3 procentu punkti). Bāzes ietekmē 2024. gadā gaidāms nedaudz mērenāks algu pieaugums (+5.7%; -0.2 procentu punkti).

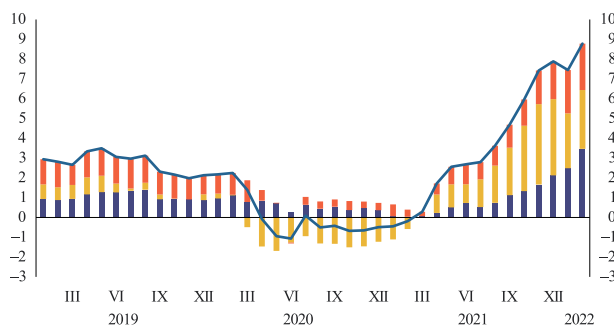
Straujo cenu kāpumu plašam preču un pakalpojumu lokam pastiprina Ukrainā notiekošās karadarbības izraisītais papildu spiediens uz globālo energoresursu un pārtikas cenu pieaugumu.

24. attēls

SPCI KOMPONENTI

(gada pārmaiņas; procentu punktos)

■ Pārējās preces un pakalpojumi
■ Enerģija
■ Pārtika
— Inflācija (gada pārmaiņas; %)

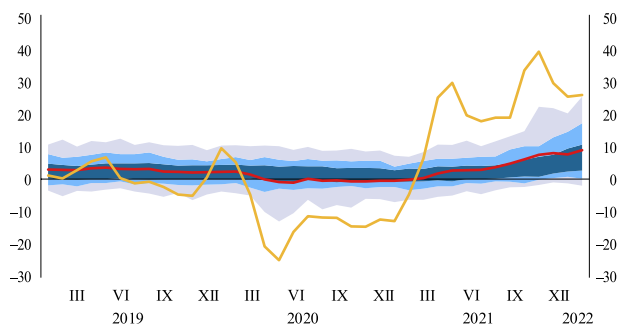
2021. gada nogalē, augot inflācijas kāpuma tempam, gada vidējā inflācija, rēķināta no SPCI, pieauga par 3.2% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Savukārt 2022. gada sākumā inflācijas pieaugumu kavēja valsts atbalsts, kas samazināja patērētāju izdevumus par atsevišķu energoresursu lietošanu (janvārī gada SPCI pieauguma temps bija 7.5%, bet februārī – 8.8%). Lai gan cenas strauji auga ļoti plašam preču un pakalpojumu klāstam, inflācijas kāpumu galvenokārt veicināja straujā pārtikas un enerģijas cenu palielināšanās. Turklāt pēc kara sākšanās Ukrainā šo resursu cenas globālajos tirgos ir vēl vairāk paaugstinājušās. Palielināta 2022. gada naftas un gāzes cenu prognoze, kas ietekmē arī citu energoresursu cenu pieaugumu un vidējā termiņā augstāku ražošanas un pārvadāšanas izmaksu dēļ – arī citu preču cenas.

Pakalpojumu cenu dinamika atbilst gaidītajai (februārī to cenas bija par 4.8% augstākas nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā). Klientu skaita un t.s. zaļā režīma ierobežojumi ietekmēja pakalpojumu izmaksas uz vienu klientu. Ar 1. martu noteikumiem kļūstot brīvākiem, arī spiediens uz pakalpojumu cenu pieaugumu samazināsies. Arī pakalpojumu sniedzējus, lai gan parasti mazāk nekā preču ražotājus, ietekmē augošās energoresursu cenas.

25. attēls

SPCI PĀRMAIŅU SADALĪJUMS
(12 mēnešu laikā; pa 163 produktu grupām; %)

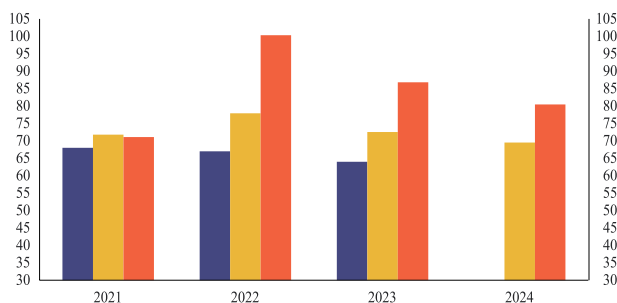
90% produktu
75% produktu
50% produktu
SPCI
Degviela

26. attēls

NAFTAS CENAS PROGNOZE
(Brent jēlnafta; gadā vidēji; ASV dolāros par barelu)

2021. gada septembris
2021. gada decembris
2022. gada marts

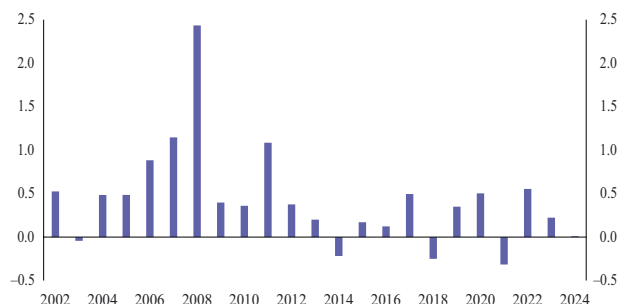

Mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem lielāku budžeta daļu tērē pārtikai un komunālajiem pakalpojumiem. 2022. gadā šo produktu grupu cenas pieaugs visvairāk, tādējādi mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem saskarsies ar augstāku inflāciju. Tomēr prognozējams, ka 2022. gadā cenas augs plašam produktu klāstam. Līdz ar to 2022. gadā mājsaimniecībās 1. kvintilē (ar zemākiem ienākumiem) var piedzīvot par 0.6 procentu punktiem augstāku (bet ne būtiski augstāku) inflāciju nekā mājsaimniecības 5. kvintilē (ar augstākiem ienākumiem). Augstāku inflāciju (2022. gadā – par 0.6 procentu punktiem) var piedzīvot pensionāru mājsaimniecības (salīdzinājumā ar algotu darbu strādājošo mājsaimniecībām).

Mājsaimniecībās ar zemiem ienākumiem un pensionāru mājsaimniecībās inflācija ir sistemātiski augstāka par Latvijas vidējo rādītāju. Kopš 2001. gada patēriņa cenu līmenis mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem (1. kvintile) pieaudzis daudz straujāk nekā mājsaimniecībām ar augstiem ienākumiem (5. kvintile; attiecīgi par 103% un 86%). Arī pensionāru mājsaimniecībām patēriņa cenu līmenis pieauga vairāk nekā algotu darbu strādājošo mājsaimniecībām (kopš 2001. gada – attiecīgi par 114% un 91%).

27. attēls

INFLĀCIJAS STARPĪBA
(mājsaimniecības ar zemākiem ienākumiem
(1. kvintile) – mājsaimniecības ar augstākiem
ienākumiem (5. kvintile); 2022.–2024. gadā: prognoze)

6. Secinājumi un prognozes

Lai gan Covid-19 pandēmijas ierobežojumu mazināšanas ietekmē daudzās nozarēs aktivitāte varētu palielināties, pandēmijas ietekmi uz tautsaimniecības izaugsmi strauji nomainījusi ģeopolitiskās situācijas eskalācija, t.i., Krievijas iebrukums Ukrainā. 2022. gada 24. februāris mainīja skatījumu uz ekonomisko vidi: ar palielinātu nenoteiktību lēšama IKP pieauguma mazināšanās ekonomisko attiecību ar Krieviju un Baltkrieviju saraušanas, globālo resursu pieejamības mazināšanās un augošo cenu dēļ. Tas rada spiedienu uz inflācijas kāpumu – prognozējama augstāka un paliekošāka inflācija.

IKP pieauguma prognoze 2022. gadam samazināta līdz 1.8%. Ģeopolitiskās situācijas eskalācijas negatīvā ietekme uz tautsaimniecību izpaudīsies galvenokārt pa šādiem kanāliem:

- 1) eksporta samazināšanās uz agresorvalstīm,
 - 2) piegādes ķēžu traucējumi un aizstāšanas iespējas,
 - 3) globālo cenu kāpums un
 - 4) konfidences pasliktināšanās un nedrošības pieaugums reģionā.
- Sarūkošā ekonomiskā sadarbība ar Krieviju un Baltkrieviju jau tuvākajos ceturkšņos negatīvi ietekmēs ārējās tirdzniecības plūsmas gan tiešo tirdzniecības aizliegumu, gan norēķinu problēmu, gan arī no sankcijām neatkarīgas sadarbības pārtraukšanas ietekmē.
 - Importa izejmateriālu un komponentu piegāžu no karā iesaistītajām valstīm pārkārtošana, apzinot alternatīvos piegādātājus, īstermiņā ierobežos ražošanu atsevišķiem uzņēmumiem un izpaudīsies cenu pieaugumā.
 - Kara ietekmē iepriekš augušās globālās energoresursu cenas nostiprināsies augstā līmenī. Līdz ar būtisku energoresursu un izejvielu cenu kāpumu gaidāma tirdzniecības nosacījumu pasliktināšanās, ko var atsvērt prognozējamais eksportā nozīmīgo preču – koksnes un graudu – cenu kāpums. Cenu pieaugums, samazinot iedzīvotāju tēriņu iespējas, palēninās arī reālā privātā patēriņa atjaunošanos.
 - Gaidāma spēcīga negatīva ietekme uz investīciju plūsmām pesimistiskāka noskaņojuma un nedrošības pieauguma, kā arī izmaksu sadārdzinājuma dēļ. Noskaņojuma maiņa samazinās arī patēriņu.

2023. gada prognoze arī samazināta (līdz 3.2%), un to nosaka enerģijas un izejvielu piegādes ķēžu pārstrukturēšanai, kā arī eksporta noieta pārkārtošanai nepieciešamais laiks. 2024. gadā gaidāma straujāka izaugsme (4.1%), ko ietekmēs tautsaimniecības dalībnieku noskaņojuma uzlabošanās, augstāka patēriņa līmeņa atjaunošanās un privāto investīciju pieaugums.

Lai gan IKP prognozi var ietekmēt gan izaugsmi veicinoši, gan to kavējoši faktori, kopumā ekonomiskās izaugsmes prognozes riski ir lejupvērsti.

Izaugsmi palielinošie riski:

- vairākās apstrādes rūpniecības jomās pieprasījums varētu būt lielāks nekā prognozēs iekļautais, lai Latvijā un Rietumu tirgos aizstātu pašlaik nepieejamos Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas ražojumus, piemēram, tekstilrūpniecībā, koksnes un tās izstrādājumu un pārtikas ražošanā;
- īstermiņā Ukrainas bēgļu plūsma var kāpināt pieprasījumu dzīvokļu īres tirgū Rīgā, arī Latvijas iedzīvotāju iesaiste palīdzības sniegšanā bēgļiem var palielināt patēriņu;
- ilgtermiņā pēc karadarbības beigām ārējais pieprasījums var pieaugt straujāk, nekā iepriekš lēsts, sakarā ar pieprasījuma pieaugumu, īpaši infrastruktūras un būvju atjaunošanai Ukrainā.

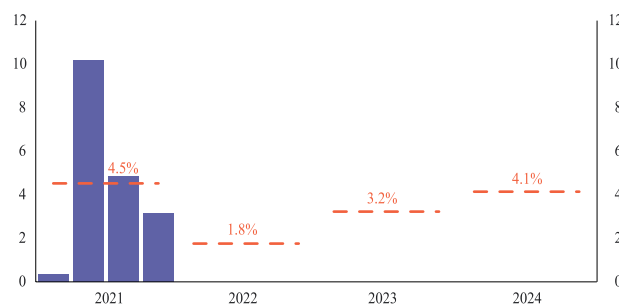
Izaugsmi mazinošie riski:

- lēnāka izaugsme varētu būt saistīta ar būtiskākiem piegādes ķēžu traucējumiem, kas var rasties, ja neizdosies laikus atrast alternatīvas atsevišķu importa izejmateriālu un komponentu aizstāšanai, un tas savukārt var apturēt vairāku uzņēmumu vai pat sašaurināt atsevišķu nozaru darbību, piemēram, būvniecībā, metālapstrādē, mašīnbūvē, elektrisko un elektronisko iekārtu ražošanā;
- patērētāju un investoru piesardzības ietekme ir grūti novērtējama, un tā var būt nozīmīgāka, nekā prognozēts; straujais cenu kāpums var negatīvāk, nekā prognozēts, ietekmēt investīciju lēmumus, liekot atlikt projektus, kā arī – privātā patēriņa jomā – atlikt lielākus pirkumus;
- ģeopolitiskās krīzes tālāka eskalācija visus minētos negatīvos šokus var pastiprināt, attālinot tautsaimniecības izaugsmes atjaunošanos.

28. attēls

IKP

(salīdzināmās cenās; sezonāli un ar kalendāro dienu skaitu koriģēti dati; 2022.–2024. gads – Latvijas Bankas prognoze; %)

Gaidāms, ka inflācijas pieaugums tuvākajos mēnešos turpināsies, turklāt Ukrainā notiekošā kara izraisītā globālo pārtikas un enerģijas cenu kāpuma dēļ tas būs lielāks, nekā iepriekš prognozēts. Spēcīgākā ietekme paredzama 2022. gada 1. pusgadā. Iespējams, 2. ceturkšņa laikā gada inflācija pārsniegs 10%.

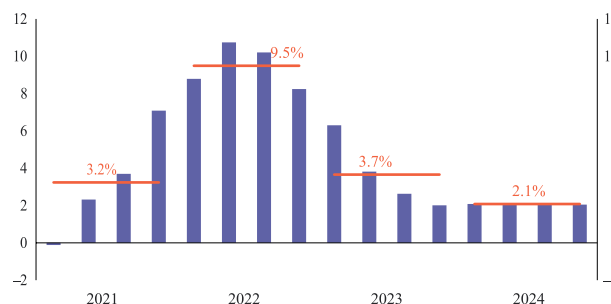
Inflācijas prognoze 2022. gadam palielināta līdz 9.5% un 2023. gadam – līdz 3.7%, bet inflācijas prognoze 2024. gadam nav mainīta – 2.1%. Prognozes pieaugums galvenokārt balstīts uz strauju energoresursu cenu kāpumu gan 2022. gada sākumā, gan tam pastiprinoties pēc karadarbības sākšanās Ukrainā. Globālo resursu cenu kāpuma ietekmē palielināts arī pārtikas cenu pieauguma novērtējums, bet piegādes ķēžu problēmu un augošo energoresursu cenu dēļ paaugstināts novērtējums arī rūpniecības preču cenu pieaugumam.

Pašlaik energoresursu tirgū valda liela nenoteiktība, ir straujas naftas un gāzes cenu svārstības, kas nosaka inflācijas prognozes augšupvērstos riskus. Tā kā šo resursu cenas ir būtisks kopējās inflācijas komponents, palielinās arī nenoteiktība par inflācijas pieauguma amplitūdu, tāpēc papildus tika veikta prognožu scenāriju analīze (sk. 7.2. scenārija analīzi).

29. attēls

SPCI

(gada pārmaiņas; 2022.–2024. gads – Latvijas Bankas prognoze; %)

2. tabula

MAKROEKONOMISKIE RĀDĪTĀJI: LATVIJAS BANKAS PROGNOZES

	2022	2023	2024
Ekonomiskā aktivitāte (gada pārmaiņas; %; salīdzināmajās cenās; sezonāli koriģēti dati)			
IKP	1.8	3.2	4.1
Privātais patēriņš	5.4	4.7	4.4
Valdības patēriņš	2.7	0.4	0.6
Investīcijas	-0.3	4.0	5.7
Eksports	-0.5	2.4	3.2
Imports	-4.7	2.7	4.1
SPCI inflācija (gada pārmaiņas; %)			
Inflācija	9.5	3.7	2.1
Pamatinflācija (neietverot pārtikas un enerģijas cenas)	4.1	3.5	3.7
Darba tirgus			
Bezdarbs (% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita; sezonāli koriģēti dati)	8.1	7.1	6.0
Nominālā bruto alga (gada pārmaiņas; %)	9.7	6.4	5.7
Ārējais sektors			
Tekošā konta bilance (% no IKP)	0.4	-0.3	-1.0
Valdības finanses (% no IKP)			
Vispārējās valdības parāds	48.3	45.8	43.1
Budžeta pārpalikums/deficīts	-5.9	-1.8	-1.1

7. Scenāriju analīze

7.1. Energoresursu sadārdzinājuma ietekme uz Latvijas tautsaimniecību¹²

Motivācija

Vēl pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā energoresursu cenas pasaulē visai strauji auga, būtiski palielinot mājāsaimniecību tēriņus un uzņēmumu darbības izmaksas. Iemesli tam bija vairāki, t.sk. lielāks globālais pieprasījums pēc energoresursiem, tautsaimniecībām atgūstoties no pandēmijas. Krievijas iebrukums Ukrainā šo situāciju tikai saasināja – Krievija ir nozīmīgs naftas un dabasgāzes eksportētājs, kas ietekmē energoresursu cenas pasaulē. Ne velti naftas un dabasgāzes cenas 2022. gadā ir strauji pieaugušas, un scenārija analīzes ietvaros tiek pieņemts, ka tās turpmāk būs vidēji attiecīgi par 50% un 140% augstākas nekā 2021. gadā (atbilstoši nākotnes darījumu cenām un Latvijas Bankas novērtējumam 2022. gada 14. martā). Augstākas energoresursu cenas atspoguļosies arī augstākās citu preču un pakalpojumu cenās, kas samazinās iedzīvotāju pirktspēju un tādējādi vājinās ekonomisko aktivitāti.

Tas, kāda būs tālākā energoresursu cenu dinamika, ir atkarīgs no daudz un dažādiem faktoriem, tomēr ir risks, ka nākotnē cenas var arī neatgriezties 2021. gada līmenī. Eiropas valstis, apzinoties riskus, ko rada atkarība no Krievijas resursiem, būs spiestas meklēt alternatīvas, kas lielākoties ir dārgākas. Tāpēc, lai izprastu, kāda būtu ilgstoši augstu energoresursu cenu ietekme uz Latvijas tautsaimniecību, Latvijas Banka veikusi scenārija analīzi, izmantojot Latvijas CGE-EUROMOD modeli.¹³

Simulācijas apraksts

Analīzē izdarīts pieņēmums, ka arī turpmākajos gados naftas un dabasgāzes cenas saglabāsies attiecīgi par 50% un 140% augstākas nekā 2021. gadā. Līdz ar to pretēji Latvijas Bankas prognozēm tiek pieņemts, ka energoresursu cenas pastāvīgi saglabāsies šajā augstākajā līmenī.

Modeļa simulācija

Iegūtie rezultāti liecina, ka augstākas energoresursu cenas visai būtiski palielinās arī citu preču un pakalpojumu cenas, tāpēc būtiski samazināsies preču un pakalpojumu apjoms, ko iedzīvotāji varēs atļauties iegādāties. Tādējādi reālais privātais patēriņš saruks aptuveni par 6.5%. Līdz ar iedzīvotāju pirktspējas krišanos samazināsies ne tikai uzņēmumu investīcijas, bet arī uzņēmumu pieprasījums pēc darbiniekiem, izraisot nodarbinātības samazināšanos un bezdarba pieaugumu.

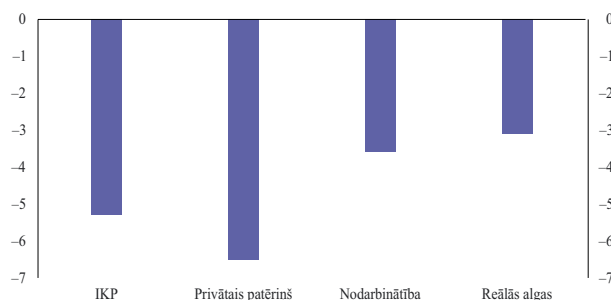
Papildus minētajam jāņem vērā, ka energoresursu cenu pieaugums palielinās citu preču un pakalpojumu izmaksas un vājinās ekonomisko aktivitāti ne tikai Latvijā, bet arī citviet, t.sk. mūsu tirdzniecības partnervalstīs. Tas sadārdzinās arī citu preču un pakalpojumu importu un tādējādi vēl vairāk vājinās iedzīvotāju pirktspēju. Turklāt arī ārvalstīs ekonomiskā aktivitāte kritīsies, tāpēc zināmā mērā samazināsies arī pieprasījums pēc Latvijas eksporta. Kopējā cenu sadārdzinājuma tiešā ietekme uz Latvijas IKP vidējā termiņā (modelim konverģējot uz jauno līdzsvara stāvokli) lēšama –5.3% apmērā.

¹² Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Konstantīns Beņkovskis un Kārlis Vilerts.

¹³ CGE-EUROMOD ir Latvijas Bankas un BICEPS izveidots modelis, kas apvieno vispārējā līdzsvara modeli (CGE), kam pamatā ir Latvijas izmaksu un izlaides datubāze, ar nodokļu un pabalstu mikrosimulācijas modeli (EUROMOD), kas ir balstīts uz EU-SILC aptaujas mikrodatiem.
https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/p_1_2016.pdf;
<https://www.euromod.ac.uk/about/country-by-country/latvia>.

30. attēls

SCENĀRIJA ANALĪZES REZULTĀTI
(izvēlētu ekonomisko rādītāju pārmaiņas, pieņemot būtisku naftas un dabasgāzes cenu pieaugumu vidējā termiņā, %)

Secinājumi

Mūsu aplēses liecina, ka, naftas un dabasgāzes cenām paliekot ļoti augstā līmenī arī pēc 2022. gada, būtiski samazinātos iedzīvotāju pirktspēja un līdz ar to arī ekonomiskā aktivitāte. Vidējā termiņā Latvijas IKP būtu aptuveni par 5.3% mazāks nekā tad, ja energoresursu cenas saglabātos 2021. gada līmenī.

Šos rezultātus nevar interpretēt kā visaptverošu Krievijas iebrukuma Ukrainā ekonomiskās ietekmes novērtējumu vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, vienlaikus ar energoresursu cenām pieaug arī labības un koksnes cenas, kas, ņemot vērā pozitīvo tirdzniecības bilanci, labvēlīgi ietekmēs Latvijas tautsaimniecību. Otrkārt, lai mazinātu energoresursu cenu kāpuma ietekmi uz mājsaimniecībām, Latvijas valdība ir sniegusi dažādu veidu finansiālo atbalstu, kas būtiski mazina negatīvo ietekmi uz ekonomisko aktivitāti. Treškārt, Krievijas iebrukuma Ukrainā ekonomiskā ietekme izpaužas arī pa citiem kanāliem, t.sk. tiešās tirdzniecības un konfidences kanāliem.

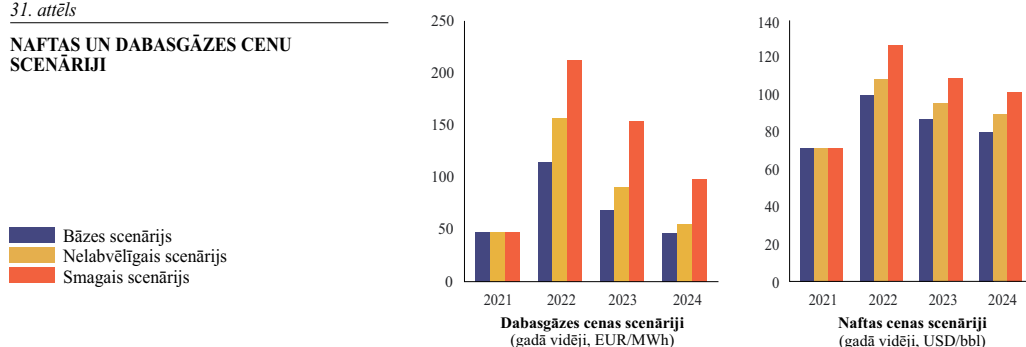
7.2. Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekme uz energoresursu cenām. Kādi ir iespējamie inflācijas scenāriji?¹⁴

Pieņēmumi par energoresursu cenām nozīmīgi ietekmē inflācijas prognozes. Jau pašlaik redzam, ka Krievijas iebrukums Ukrainā veicinājis būtisku naftas un dabasgāzes cenu kāpumu, tomēr pastāv risks, ka cenas var augt vēl vairāk. Balstoties uz ECB izstrādātajiem riska scenārijiem, kas paredz straujāku naftas un dabasgāzes cenu pieaugumu¹⁵, papildus šajā "Makroekonomisko Norišu Pārskatā" aprakstītajam pamatscenārijam tika izstrādāti divi inflācijas prognožu scenāriji:

- nelabvēlīgais scenārijs paredz iespējamus pārrāvumus Krievijas energoresursu piegādē uz eiro zonas valstīm, kuri veicinātu straujāku cenu celšanos gan energoresursu produktiem, gan citām precēm, kuru ražošanu var ietekmēt energoresursu cenas un to pieejamība;
- smagais scenārijs paredz nelabvēlīgajā scenārijā ietvertos nosacījumus, kā arī to, ka globālās naftas un gāzes cenas straujāk reaģē uz energoresursu piegādes pārrāvumiem un energoresursu aizstāšana pasaules tirgos prognožu periodā ir apgrūtināta (31. att.).

31. attēls

NAFTAS UN DABASGĀZES CENU SCENĀRIJI

¹⁴ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Andrejs Bessonovs un Ieva Opmane.

¹⁵ https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202203_ecbstaff-44f998dfd7.lv.html.

Īstenojoties nelabvēlīgajam scenārijam, inflācija 2022. gadā būtu par 1.3 procentu punktiem, bet 2023. gadā par 1.0 procentu punktu augstāka nekā pamatscenārijā. Savukārt smagais scenārijs paredz, ka inflācija šogad un nākamgad pieaugtu attiecīgi par 3.6 un 2.7 procentu punktiem salīdzinājumā ar pamatscenāriju, 2022. gadā sasniedzot 13.1%, 2023. gadā – 6.4% un 2024. gadā samazinoties līdz 1.7%.

32. attēls

**RISKU SCENĀRIJU IETEKME UZ
INFLĀCIJU SALĪDZINĀJUMĀ AR BĀZES
SCENĀRIJU**
(procentu punktos)

■ Nelabvēlīgais scenārijs
■ Smagais scenārijs

